

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Příčiny neúspěchu panarabské myšlenky

Edita Zemanová

Plzeň 2017

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní program Mezinárodní teritoriální studia

Studijní obor Mezinárodní vztahy – britská a americká studia

Bakalářská práce

Příčiny neúspěchu panarabské myšlenky

Edita Zemanová

Vedoucí práce:

PhDr. Martina Ponížilová, Ph.D.

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2017

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použil(a) jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2017

.....
Edita Zemanová

Ráda bych poděkovala vedoucí mé bakalářské práce PhDr. Martině Ponížilové, Ph.D. za její ochotu a čas, který mi věnovala při konzultacích ohledně vypracování mé bakalářské práce. Dále děkuji za věcné připomínky, cenné rady a za pomoc při gramatické kontrole.

OBSAH

OBSAH	10
ÚVOD	6
1 ARABSKÝ NACIONALISMUS A PANARABISMUS	9
2 VÝVOJ ARABSKÉHO NACIONALISMU BĚHEM PRVNÍ POLOVINY 20. STOLETÍ.....	14
2.1 Nadvláda Osmanské říše	14
2.2 Rozpad Osmanské říše a nadvláda evropských mocností	15
3 POVÁLEČNÝ VÝVOJ ARABSKÉHO NACIONALISMU	20
3.1 Vývoj arabského nacionalismu	20
3.2 Proměna arabského nacionalismu.....	21
4 VÝVOJ PANARABISMU V PADESÁTÝCH A ŠEDESÁTÝCH LETECH 20. STOLETÍ.....	26
4.1 Sjednocená arabská republika	26
4.2 Ostatní panarabské projekty padesátých a šedesátých letech 20. století	31
4.3 Prohra v šestidenní válce a její vliv na panarabskou myšlenku	33
5 VÝVOJ PANARABISMU V SEDMDESÁTÝCH LETECH 20. STOLETÍ	36
5.1 Panarabské snahy Muammara Kaddáfího.....	36
5.2 Ohrožení panarabské myšlenky v sedmdesátých letech 20. století	38
6 VÝVOJ PANARABISMU V OMSDESÁTÝCH A DEVADESÁTÝCH LETECH 20. STOLETÍ	41
6.1 Úpadek panarabské myšlenky v osmdesátých letech 20. století	41
6.2 Konec panarabismu	42
ZÁVĚR.....	45
SEZNAM VYUŽITÝCH ZDROJŮ:	49
RESUMÉ.....	56
PŘÍLOHY.....	57

ÚVOD

Panarabismus je nacionalistická ideologie usilující o politické a kulturní sjednocení všech arabských zemí od Maroka k Perskému zálivu. V minulosti proběhly určité pokusy o sjednocení arabských zemí, ale nedopadly úspěšně. Tato myšlenka se nejprve objevila na přelomu 19. a 20. století, když se chtěly arabské státy vymanit z vlivu Osmanské říše (a později po první světové válce z vlivu evropských mocností). Arabské státy nechtěly být ovládány nikým jiným a chtěly si vytvořit svůj vlastní stát. V čele tohoto hnutí byli intelektuálové, kteří se setkali s nacionalismem u evropských zemí a nacionalismus viděli jako cestu pro vytvoření arabského národa. Společným cílem zastánců panarabismu byl boj proti Izraeli, resp. za podporu práv Palestinců. O úpadku panarabismu se mluví od roku 1967, kdy Egypt prohrál šestidenní válku s Izraelem. Tuto prohru vnímali arabští nacionalisté jako potupu, klesala obliba egyptského prezidenta Gamála Násira. Také lidé již neprojevovali nadšení pro arabský nacionalismus, ale spíše byly upřednostňovány státní a ekonomické zájmy. Jeden z faktorů, který vedl k úpadku panarabské myšlenky ještě před prohrou v šestidenní válce, byl rozpad Sjednocené arabské republiky. Nicméně ani po této prohře se nepřestaly objevovat panarabské snahy, jako například jako sloučení Severního a Jižního Jemenu v roce 1990. Panarabská ideologie prosazovala sekularizaci a inklinovala k socialismu. Hlavními představiteli panarabismu byli například Gamál Násir, Saddám Husajn a Muammar Kaddáfí. K tématu vyšla řada knih či odborných článků od různých autorů. Autoři se nejčastěji věnují jedné konkrétní zemi ve spojení s panarabismem, například Yehoshua Porath v publikaci *In Search of Arab Unity 1930-1945*. Autor nejprve definuje panarabismus a poté se věnuje panarabismu ve spojení s konkrétní zemí. Dalším autorem je Elie Podeh se svou knihou *The Decline of Arab Unity: The Rise and Fall of the United Arab Republic*, v této knize se autorka věnuje panarabismu ve spojitosti s Sjednocenou arabskou republikou, popisuje přístup Sýrie a Egypta k Sjednocené arabské republice a její vzestup a pád. Nebo Malik Mufti a jeho dílo *Sovereign Creations: Pan-Arabism and Political Order in*

Syria and Iraq, autor zde analyzuje vývoj politické situace v Sýrii a Iráku. Také existují díla, která se zabývají historií celého regionu Blízký východ, například autoři Albert H. Hourani a Phillip Khoury s knihou *The Modern Middle East: Revised Edition*, v této publikaci se autoři věnují historii celé oblasti Blízkého východu, také se zde nachází kapitola pojednávající o panarabismu, kterou sepsal Stephen Humphreys. Dalším dílem je *From June to October: The Middle East Between 1967 and 1973* od autorů Itamar Rabinovich a Haim Shaked. Tato publikace se věnuje historii Blízkého východu ve zmíněném časovém úseku. V této knize byla publikována kapitola pojednávající o Federaci arabských republik, jejíž autorkou je Varda Ben-Zvi. Autoři se také velmi často zaměřují na panarabismus ve spojení s egyptským prezidentem Násirem, například R. Hrair Dekmejian, autor díla *Egypt Under Nasir: A Study in Political Dynamics*, v tomto díle se autor zaměřuje výhradně na Egypt a režim prezidenta Násira, který propagoval panarabismus a výrazně přispěl k zvýšení jeho popularity.

Cílem této bakalářské práce je představit panarabismus, analyzovat, kdy se objevily nacionalistické tendence u arabských národů, zmapovat snahy o naplnění panarabské myšlenky a vysvětlit to na konkrétních příkladech a následně vysvětlit příčiny neúspěchu panarabské myšlenky. Zkoumané období začíná od přelomu 19. a 20. století, kdy se poprvé objevila myšlenka arabského nacionalismu, a končí v 90. letech 20. století, kdy jeden arabský stát – Irák – vojensky napadl a anektoval jiný arabský stát – Kuvajt –, což je považováno za symbolický konec panarabismu na Blízkém východě (Zakaria 2004: 166). Práce je koncipována jako jednopřípadová studie, v jejímž rámci budu analyzovat vznik a vývoj panarabské myšlenky a to, jakým způsobem byla naplňována v praktické politice.

V teoretické části práce se v první kapitole budu věnovat pojmu arabský nacionalismus. Ačkoli je někdy arabský nacionalismus chápán jako synonymum panarabismu, není toto pojetí zcela přesné. Proto představím panarabismus jako jednu formu arabského nacionalismu a vedle něj ještě tzv. politický arabismus a kulturní arabismus jako další dvě formy arabského nacionalismu.

V empirické části práce se v druhé kapitole nejprve zaměřím na příčiny vzniku panarabismu a šíření této myšlenky. Budu se věnovat arabskému nacionalismu a tomu, jak se arabské národy začaly v 19. století vymezovat proti Osmanské říši, pod jejíž nadvládou byly a také tomu, jak se po první světové válce začaly arabské národy vymezovat proti evropským mocnostem, které spravovaly jejich území. Ve třetí a čtvrté kapitole se budu dalšímu vývoji panarabské myšlenky a věnovat důležitým událostem jako bylo, vytvoření Ligy arabských států, jejímž cílem byla obrana zájmů členských států nebo založení Sjedenocené arabské republiky (sjednocení Egypta a Sýrie v letech 1958–1961). Zaměřím se i na dva proudy panarabismu – revoluční a reakčně konzervativní – a na politiku zemí, které tyto dva proudy propagovaly. V následující páté kapitole empirické části budu zkoumat další období vývoje panarabismu po šestidenní válce, která je všeobecně pokládána za milník, kdy začala popularita panarabismu klesat. Budu se věnovat ideologiím, které začaly panarabskou myšlenku ohrožovat, mezistátním vztahům, konfliktům a integračním procesům v arabském světě, na kterých ukáži, jak se obliba panarabismu mezi arabskými státy proměňovala. V šesté kapitole budu zkoumat příčiny neúspěchu panarabismu, kterých může být celá řada, od napětí a konfliktů mezi státy, přes jazykovou a kulturní heterogenitu až po úpadek moci nejvýznamnějších států. V závěrečné části práce zhodnotím výsledky výzkumu, naplním cíl práce a vysvětlím, proč myšlenka panarabismu začala v arabském světě ztrácet na síle a nakonec se ukázala být v praxi neuskutečnitelná.

1 ARABSKÝ NACIONALISMUS A PANARABISMUS

Autoři přistupují k pojmům arabský nacionalismus a panarabismus různě, někteří autoři jako je například Martin Kramer (1993) vnímají tyto pojmy jako synonyma a jiní autoři jako například Morten Valbjørn a André Bank (2012) naopak poukazují na rozdíly mezi nimi. Proto představím definice těchto pojmů od různých autorů, abych ukázala, jak rozdílně tyto pojmy autoři definují.

Autoři Morten Valbjørn a André Bank (2012: 7–9) rozlišují arabský nacionalismus a panarabismus. Arabský nacionalismus definují jako všeobecnou myšlenku, vazbu mezi arabsky mluvícími lidmi, kteří předpokládají vytvoření svobodného arabského národa, který by sdílel stejný jazyk, historii, kulturu a tradice. Autoři rozdělují arabský nacionalismus na tři varianty: panarabismus, politický arabismus a kulturní arabismus. Podle zastánců panarabismu arabský svět představuje pan-systém. Cílem je vytvoření unitárního teritoria, tedy přeměna „nepravých“ arabských teritorií do „skutečného“ arabského státu. Podle politických arabistů je arabský svět anarchická mezinárodní společnost, kde Arabové žijící v rozdílných státech jsou vzájemně spojeni speciálními vazbami. Arabská politika má tuto skutečnost odrážet, a tudíž se má přizpůsobovat různým arabským normám, pravidlům a hodnotám, které zahrnují určitou povinnost a závazky k solidaritě mezi Araby. Podle kulturních arabistů je arabský svět především kulturní prostředí v tom smyslu, že Arabové cítí, že jsou si kulturně blízcí a sdílí stejné zvyky a tradice, aniž by k tomu byli nuceni nějakými politickými závazky. Nicméně ne vždy se všechny arabské státy shodují v ideologiích, které zastávají. Vyskytly se rozpory mezi státy, které zastávaly vytvoření jednotného arabského státu (například Egypt) a mezi konzervativními monarchiemi, které neměly takový zájem o vytvoření jednotného arabského státu (například Saúdská Arábie).

Martin Kramer (1993) vnímá pojmy panarabismus, arabský nacionalismus a arabismus jako synonyma, jejichž významem je sjednocení arabských států od Atlantského oceánu po Perský záliv. Autor zastává názor, že je důležité zmapovat znaky arabského nacionalismu již u kmenového, sektářského nebo

jiného dělení společnosti a také u vlivu Osmanské říše a evropských mocností na arabské obyvatele. U arabsky mluvících lidí se objevovala hrdost na svůj arabský jazyk, na svou minulost a původ. Nacionalismus, kterým se vyznačuje arabský národ je díky své poloze, velikosti a rozmístění mnohem rozsáhlejší a fragmentovanější než kterýkoliv evropský nacionalismus. Arabský nacionalismus prošel různými směry vývoje v oblasti Úrodného půlměsíce, Arabského poloostrova, údolí Nilu a severní Afriky. Každý z těchto regionů se setkal s přítomností západních mocností v jiném časovém období, a tak vývoj arabského nacionalismu neprobíhal ve všech regionech stejně. Některé arabské státy zažily nadvládu západních mocností a některé národy nikoliv, a tak autor arabský nacionalismus dělí na tyto proudy: násirismus, baasismus, neo-baasismus a další typy. Tyto proudy mají mezi sebou rivalské vztahy. Kramer (1993) poukazuje na to, že hrdost na arabský původ v minulosti vždy existovala a stále přetrvává. Ale vzhledem k tomu, že Arabové jsou v současné době hrdí na svá autonomní území, tak arabskému nacionalismu může hrozit zánik, protože Arabové již mají své nezávislé státy.

Yehoshua Porath (2013: 149) uvádí, že panarabismus je v ideologickém pojetí založený na předpokladu, že arabské obyvatelstvo se bude cítit jako jeden sjednocený národ a tento národ si vytvoří svůj vlastní stát. Hrozbou pro sjednocený arabský národ se staly různé konfliktní linie, například národnostní, osobní nebo dynastické. Na to reaguje Stephen Humphreys (2005: 584) s názorem, že k vytvoření arabského státu je zapotřebí revolty, která pomůže utlačovaným arabským obyvatelům. Pokud by došlo ke zničení hranic vytyčených evropskými mocnostmi, tak arabské státy by se spojily v nerozdělitelný svazek. Izzat Darwaza (cit. dle Porath 2012: 149), jeden z hlavních palestinských panarabských aktivistů zastává názor, že všechny arabské státy si zaslouží být nezávislými a díky federaci to bude možné uplatnit v praxi. S myšlenkou vytvoření federativního uspořádání souhlasí Walid Khalidi (cit. dle Ajami 1978: 356), který podpořil panarabskou myšlenku. Autor vnímá arabský systém je první pan-system, který předpokládá existenci jednotného arabského národa, který se nachází v jednotlivých suverénních státech. Takže z tohoto

pohledu jsou arabské státy abnormální a přechodné jednotky, jejich hranice jsou jen iluzí a jejich představitelé nemají žádný význam, protože mohou být kdykoliv svrženi a nahrazeni jinými, což posiluje legitimitu panarabského systému. Velmi pozitivní názor na arabskou integraci zastává Mohamed Hassanein Heikal (cit. dle Ajami 1978: 357), propagátor násiritské ideologie. Heikal myslí, že ačkoliv arabský systém, tvořený integrací arabských států, mohl utrpět dočasnou porážku, tak opět obnoví svou sílu, protože disponuje dostatečnou životaschopností.

Fouad Ajami (1978: 365) vymezil faktory, které pomohly panarabismu k rozšíření:

- 1) universalismus Osmanské říše, pod jejíž nadvládou arabské státy byly,
- 2) vzrůstající popularita arabského nacionalismu, kterou šířili intelektuálové,
- 3) antikolonialismus,
- 4) existence nadnárodní elity, která se pohybovala mezi státy a podporovala panarabskou myšlenku,
- 5) vytvoření Izraele na území Palestiny, což vnímaly Arabové jako svou porážku,
- 6) režim Gamála Násira výrazně podporující panarabismus.

Malik Mufti (1996: 2) přistupuje k panarabismu spíše jako k nástroji tvůrců politiky než jako k ideologii. Autor ale nepopírá, že rozdělení území Blízkého východu evropskými státy po první světové válce odstartovalo panarabský sentimentalismus. Mufti (1996: 2) poukazuje na to, že ani existence arabské nadnárodní sounáležitosti nevysvětluje, proč například Sýrie byla součástí různých unií, ale například Jordánsko ne, ačkoliv v obou zemích byl v politické kultuře panarabismus přítomný. A také nevysvětluje, proč se různé integrační snahy konaly v tom konkrétním čase, ve kterém proběhly a ne v jiném. Autor také zkoumá, za jakých podmínek politické elity podlely vlivu panarabismu. Panarabismus se dá dobře vysvětlit pomocí teorií regionální integrace. Ernst Haas a Karl Deutsch (cit. dle Mufti 1996: 5) tvrdili, že politická integrace nemůže existovat bez dlouhodobé ekonomické integrace (přelévání spolupráce), interdependence, existence státních institucí, které jsou schopné se přizpůsobit

novým potřebám a poptávkám a politického pluralismu a díky těmto faktorům mohly vzniknout různé panarabské projekty, kde se arabské státy dobrovolně vzdávaly své suverenity ve prospěch společné autority (například Sýrie a Irák v padesátých a šedesátých letech 20. století).

Fareed Zakaria (2004: 164) zkoumá přístup egyptského prezidenta Násira k panarabismu. Násir v arabské politice kromě sebeurčení a arabské jednoty prosazoval také socialismus. Násir zastával „moderní a západní“ názory. Jeho primárním zájmem byl panarabismus, který definoval jako sloučení všech arabských národů, a který je inspirován evropským modelem. Násir vnímal panarabismus podobně jako evropský nacionalismus a to tak, že lidé mluvící stejným jazykem vytvářejí národ, tímto způsobem například došlo ke sloučení Německa či Itálie. Avi Shlaim (2003) má stejný názor na to, že nacionalistickou ideologií se inspirovali arabští intelektuálové v Evropě, což vedlo k vytvoření arabského nacionalismu. Základním cílem arabského nacionalismu bylo dosažení jednoty a nezávislosti. Po druhé světové válce se také stalo cílem udržet území Palestiny pod arabskou nadvládou. Autor také tvrdí, že arabský nacionalismus, stejně jako každý nacionalismus, má sklony k extremismu, xenofobii, sebejistotě a dehumanizaci nepřítele. Historie bývá často zmanipulována ve prospěch nacionalistické politické agendy. Arabský nacionalismus splňuje některé z těchto negativních charakteristik, ale jeho odlišnost se vyznačuje tím, že tato ideologie se netýká jednoho státu, ale celého regionu.

Islám v druhé polovině 20. století začal pro panarabskou představovat hrozbu, spousta lidí začala dávat přednost islámu před panarabskou myšlenkou. Sayyid Qutb (cit. dle Kramer 1993), egyptský islámský ideolog, který byl popraven Násirem, vnímal arabský nacionalismus jako duchovní úpadek. Tvrdil, že kdyby si prorok Mohamed přál, aby byly arabské kmeny sjednoceny, tak by tak učinil. Qutb (cit. dle Kramer 1993) rovněž poukazuje na to, že důležitá je víra v islám a nezáleží, zda je člověk Arab či ne, nebo jakého je etnika.

Panarabismem a panislamismem se zabývá i Al Jazeera, která publikovala text věnující se těmto ideologiím. Panarabismus bojuje za nezávislost arabských států, sjednocení arabského lidu a vystupuje proti kolonialismu. Panislamismus, ideologie, jejímž cílem je sjednotit všechny muslimy do jednoho státu, dává důraz na tradiční islámské hodnoty a vystupuje proti sekularismu a modernismu. Problém může nastat v případě, že arabští křesťané se cítí být Araby, přijímají nacionalistickou ideologii, ale odmítají přijmout islám (Al Jazeera 2008). Jiný názor zastává Ahmed Mousalli (cit. dle Al Jazeera 2008), profesor z bejrútské univerzity, který tvrdí, že mezi panarabismem a panislamismem není žádný rozpor. Stoupenci panislamismu nemají žádný problém s panarabskými myšlenkami, vnímají je jako nástroj k dosažení arabské jednoty. Rovněž neodmítají nacionalismus, ale nesouhlasí se sekularismem. Panislamismus podporuje islámskou i národní jednotu. Podle Mousalliho problémem může být radikalizace islámského hnutí (Mousalli cit. dle Al Jazeera 2008).

2 VÝVOJ ARABSKÉHO NACIONALISMU BĚHEM PRVNÍ POLOVINY 20. STOLETÍ

2.1 Nadvláda Osmanské říše

Arabský nacionalismus se poprvé objevil v 19. století jako reakce na Osmanskou říši, která svým územím zabírala většinu arabských států již od 16. století. Po staletí byli Arabové smířeni se svým postavením v Osmanské říši zejména proto, že osmanští Turci také vyznávali islám. Díky společnému náboženství v Osmanské říši nepředstavovaly odlišné jazyky různých národů žijících v impériu velký problém v soužití, nicméně u arabsky mluvících národů v Osmanské říši se objevovala hrdost na svůj arabský jazyk, na svou minulost a původ (Kramer 1993).

V 19. století přišel spolu s úpadkem Osmanské říše konec symbiotického soužití Arabů a Turků. Čím více se území Osmanské říše zmenšovalo, tím více se na jejím území objevovala nespokojenost, a to i v arabsky mluvících částech impéria, konkrétně na Arabském poloostrově a oblasti Úrodného půlměsíce. Tato nespokojenost by se dala nazvat jako arabské probuzení. Jednou z jejích příčin byla skutečnost, že se v Osmanské říši nacházela menšina arabsky mluvících křesťanů, kteří byli ovlivněni evropskou kulturou. Objevila se nová díla v arabské beletrii, tisku nebo divadle. Vzniklo arabské literární obrození s centrem v Bejrútu. Tyto snahy sice nevedly přímo k arabskému nacionalismu, ale výrazně přispěly k vzniku arabské sekulární kultury. K tomuto odkazu arabského dědictví přispěli křesťané i muslimové rovným dílem. V Osmanské říši se občas vyskytly snahy arabských národů o určitou autonomii. Arabové se vyznačovali velkou hrdostí na své náboženství a prohlašovali, že díky svému náboženství dokázali vybudovat své impérium a kulturu a argumentovali tím, že usilují o zachování své tradice a kultury (Kramer 1993). Koncept sjednoceného arabského státu vychází ze arabské sdílené kultury a historie (Masters, Sergie 2014).

V období před první světovou válkou se začal arabský nacionalismus více vymezovat vůči turkismu a sionismu. V Osmanské říši se začal objevovat turecký nacionalismus. Turecky mluvící muslimští obyvatelé Osmanské říše (žijící zejména v oblasti Balkánu) se začali přizpůsobovat západní kultuře. Arabové měli strach z tureckého nacionalismu a to je možná příčina toho, že začali mnohem více dávat najevo svou nespokojenost s Osmanskou říší. Arabové také dávali najevo nespojenost s rostoucím vlivem sionismu. Židovští imigranti se usazovali v oblasti Palestiny a autority Osmanské říše v tom neviděly problém. Dokud byli Arabové pod nadvládou Osmanské říše, neměli možnosti si vytvořit svůj plnohodnotný stát. Arabové začali požadovat určitou administrativní decentralizaci v rámci Osmanské říše, ale nikoliv nezávislost. Arabové měli mlhavou představu o západních demokratických režimech a odpovědné vládě, takže netušili, jak by mohlo fungovat uspořádání po Osmanské říši, což způsobilo, že byli velmi praktičtí a nezabředli do představ o síle arabských národů a ještě před první světovou válkou uznávali legitimitu Osmanské říše a byli ochotni ji bránit (Kramer 1993).

2.2 Rozpad Osmanské říše a nadvláda evropských mocností

Během první světové války Osmanská říše bojovala proti evropským mocnostem. V tomto období výrazně vzrostl vliv arabského nacionalismu. Jak jsem již zmínila, Arabové se velmi obávali rostoucího vlivu turkismu a také sionismu a přáli si získat své nezávislé území. Evropské velmoci podporovaly různé snahy o autonomii v Osmanské říši. Husajn ibn Alí al-Hášimí, král Hidžázu a emír Mekky, který vládl od roku 1916 do roku 1924 (tedy část období své vlády strávil pod nadvládou Osmanské říše), chtěl vytvořit ohromný arabský stát a v roce 1915 si nechal výměnou za pomoc během první světové války slíbit od Velké Británie, že bude dohlížet na jeho nezávislost a hranice. Následujícího roku zahájil povstání proti Osmanské říši. Arabská revolta začala v oblasti Arabského poloostrova a dostala se až do oblasti Úrodného půlměsíce. Synové

al-Hášimího Fajsal a Abdalláh se snažili shromáždit co nejvíce Arabů, kteří nesouhlasili s nadvládou Osmanské říše. K povstání se také přidali arabští důstojníci, kteří se vzdali svých vojenských hodností Osmanské říše. Povstalci měli různé představy o tom, jak by mělo vypadat státní zřízení arabského království, například liberální konstitucionalismus nebo vojenská diktatura (Kramer 1993). Roku 1916 byla Francií a Velkou Británií podepsána tzv. Sykesova-Picotova dohoda, kterou se rozdělilo arabské území do potenciálních zón vlivu. Když se v roce 1918 Osmanská říše vzdala Palestiny ve prospěch Velké Británie, arabské povstání vyvrcholilo. Fajsal se svými stoupenci vytvořil v Damašku „arabskou vládu.“ Roku 1919 odjel do Versailles, kde požadoval vytvoření nezávislého území pro arabsky mluvící lidi z Asie (Kramer 1993). O rok později byla na Generálním syrském kongresu vyhlášena nezávislost Spojeného království Sýrie (tzv. Velká Sýrie), jejíž území čítalo celou oblast Levanty a do jejího čela byl jako emír zvolen Fajsal. Fajsal byl v čele Velké Sýrie jen krátkou dobu, než se z území států Velké Sýrie staly mandáty evropských mocností.

Po první světové válce došlo k rozdělení území Osmanské říše Společností národů, která pověřila evropské země, aby tato území dočasně spravovaly. Francie začala spravovat území Sýrie, Velká Británie Iráku a z Palestiny se stalo území, kde se začali usazovat židé. Al-Hášimí a jeho synové přišli o svá území na Arabském poloostrově a evropské mocnosti jim tuto ztrátu nahradily územím Transjordánska a Iráku. Fajsal se poté stal králem Iráku, kde u moci vydržel až do vyhlášení nezávislosti Iráku v roce 1932 (Kramer 1993). Abdalláh stanul v čele mandátu Transjordánsko, který spadal pod britský mandát Palestina. Přítomnost Velké Británie Abdalláhovi zaručovala, že na jeho území nebude docházet k žádným nepokojům, nebudou se objevovat například žádná antisionistická nebo antievropská hnutí (Porath 1986: 22).

Vliv arabského nacionalismu opět zesílil, neboť Arabové cítili zášť k evropským mocnostem, které si rozdělily jejich území mezi své sféry vlivu. Navíc Arabové vnímali evropské mocnosti jako ještě větší cizince než osmanské Turky, takže

měli k evropské nadvládě mnohem větší odpor než k osmanské. Arabský nacionalismus se začal díky chování západních mocností definovat jako antiimperialistický. Arabští nacionalisté si stěžovali na chování evropských mocností i z důvodu, že hranice nově vzniklých států vytvářely bez ohledu geografické či historické aspekty (Kramer 1993) Například tzv. Velká Sýrie s centrem v Damašku byla historickým centrem arabského národa a byla územím, na kterém došlo k arabské revoltě proti Osmanské říši. Velká Sýrie byla evropskými mocnostmi rozdělena na čtyři státy – Sýrii, Libanon, Transjordánsko a Palestinu (Porath 1986: 24).

Arabský nacionalismus se objevoval zejména v Egyptě, Sýrii a Iráku a v jejich sousedních státech. Irák díky své etnické diverzitě a politickým represím (například represe vůči kurdské menšině) nevykazoval velké známky patriotismu, naopak již od roku 1920 začal Irák podporovat arabský nacionalismus a snažil se vystupovat v čele zemí, které ho propagují (Humphreys 2004: 592). Egyptský král Farúk se chtěl stát lídrem všech muslimských států, přál si vytvoření muslimského chalífátu, kde by on byl nejvyšším chalífou, dále by zde existovali ostatní chalífové z jiných zemí. Nicméně idea chalífátu nebyla přijata kvůli negativní reakci Turecka a Saúdské Arábie (Porath 1986: 158–159). Rovněž Hášimovci byli dynastií, která měla ambice vést sjednocený arabský stát. Ale jejich vizi zničily evropské mocnosti, které si po první světové válce rozdělily území arabských států a stanovily hranice Sýrie, Iráku a Transjordánska bez ohledu na historické aspekty (Mufti 1996: 10).

Arabové se odlišovali náboženstvím (například sunnitě, šíité, maronité, drúzové, křesťané), stejně tak se svými zvyky a tradicemi lišili příslušníci různých klanů, rodin nebo obyvatelé různých vesnic, městských čtvrtí apod. Nechtěli, aby jim vládli cizinci z Evropy, ale ani nechtěli, aby jim vládli cizinci, kteří si také říkají Arabové. Problém byl také, že ne každý se cítil jako Arab, a tak si Fajsalova vláda zastávající arabský nacionalismus dala za cíl vychovávat je k arabské identitě nejprve přemlouváním, pokud by to nezabralo, tak nátlakem (Kramer 1993).

Panarabské snahy jsou spojeny s nestabilitou politického režimu. Čím více je politický režim stabilní, tím méně se objevují unionistické snahy politických režimů (Mufti 1996: 12). Arabský nacionalismus se stal populárním ve třicátých letech 20. století (Kramer 1993). V Jeruzalémě se uskutečnil Generální islámský kongres, který vznikl kvůli tomu, že Velká Británie nechtěla vycházet vstříc představitelům muslimských arabských zemí. A tak se představitelé muslimských zemí shodli, že by si přáli nejen na zachování muslimských posvátných míst, ale i zachování Palestiny jako arabského státu. Vznik Generálního islámského kongresu inicioval Hadždž Amín al-Husajní. Kongresu se zúčastnily stovky delegátů z muslimských zemí, například z Egypta, Tuniska nebo muslimské části Indie. Také tam byla prezentována myšlenka na vytvoření panislámského chalífátu nebo na založení muslimské univerzity v Jeruzalémě. Kongres nepřinesl žádné změny v chování západních mocností k arabským státům, ani nedošlo k vytvoření chalífátu či založení muslimské univerzity v Jeruzalémě (Elpeleg 1993: 26–28).

Roku 1930 byla vytvořena první egyptská panarabská organizace nesoucí název Asociace arabské jednoty, poté byla vytvořena Generální arabská federace (Porath 1986: 154). V této dekádě také začali Arabové věřit, že nezávislosti docílí jen vojenskou silou. Například na území Iráku docházelo k vyvražďování křesťanských a židovských obyvatel. S rostoucí vzdělaností byli mladí lidé indoktrinováni arabskými nacionalisty, arabský nacionalismus získal pevné postavení v politickém diskurzu (Kramer 1993). Arabské země nebyly pouze populačně homogenní, například v Iráku se nachází významná kurdská menšina nebo v Alžírsku berberská (Humphreys 2004: 583). V Iráku se začal arabský nacionalismus těšit podpoře mezi intelektuály (Porath 1986: 160). Arabský tisk také výrazně přispěl k šíření nacionalismu (Kramer 1993). V Sýrii byla roku 1933 založena Liga národního boje, která podporovala panarabskou myšlenku, jejím cílem bylo dosáhnout nezávislosti a jednoty arabských států. Liga se později rozpadla, ale panarabská myšlenka se začala v Sýrii výrazně šířit. Popularitu panarabské ideologie podpořila i arabská povstání v Palestině ve třicátých letech 20. století proti britské nadvládě. V roce 1936 delegace iráckých

senátorů navštívila Sýrii, Palestinu a Egypt, kde podpořila boj arabských zemí za svobodu (Porath 1986: 161–162). Myšlenka arabského nacionalismu se začala šířit i mimo území Úrodného půlměsíce, a to do severní Afriky, která rovněž byla kolonizována evropskými mocnostmi. V severní Africe se také objevuje odpor k nadvládě západních mocností, který byl úzce spojen s islámem a měl spíše formu lokálního patriotismu. V severní Africe velká část národů mluvila berbersky, ale islám je sjednocoval. Národy ze severní Afriky cítily solidaritu k arabským národům a samy se začaly cítit také jako Arabové. Je tedy možné říci, že nadvláda evropských mocností paradoxně sjednotila arabský národ od Atlantického oceánu po Perský záliv (Kramer 1993).

3 POVÁLEČNÝ VÝVOJ ARABSKÉHO NACIONALISMU

3.1 Vývoj arabského nacionalismu

Během druhé světové války britský premiér Eden podpořil arabskou jednotu (Masters, Sergie 2014). Ve čtyřicátých letech 20. století získala nezávislost Sýrie, Transjordanásko a Libanon. Ačkoliv Egypt, Irák a Sýrie velmi přispěly k panarabským snahám – například na přelomu padesátých a šedesátých let 20. století vytvořením Sjednocené arabské republiky (Egypt a Sýrie) nebo v šedesátých letech 20. století unifikací politických režimů (baasistické režimy v Iráku a Sýrii); státy jako Libye, Maroko, Tunisko, Súdán, Jemen a Jordánsko také mají svůj podíl na panarabské integraci, například v sedmdesátých letech 20. století plánovaná Arabská islámská republika (Libye a Tunisko). Nevýhodou Sýrie a Iráku bylo, že jim chyběly aspekty, které by zmírnily problematiku panarabismu, jako například historická tradice, která by způsobila legitimitu a stabilitu státního zřízení (jako například v Maroku či Egyptě), nebo sociální a ekonomická izolace, která je spojena se sultanátem jako v Ománu (Mufti 1996: 16). A v Egyptě se od dvacátých let 20. století střetávala panarabská myšlenka s egyptským nacionalismem (Porath 1986: 150).

Objevovaly se plány týkající se sjednocení arabských zemí. Ale tyto plány selhaly, protože najednou existovaly nově vzniklé suverénní státy, každý stát měl svou vládu, instituce, vlajku a hymnu a nechtěly se vzdávat své suverenity (Kramer 1993). Například se objevila myšlenka, jejímž autorem je Sati al-Husri (Husri cit. dle Humphreys 2004: 583), že všechny státy od Nilu po Tigris by měly být zahrnuty do arabského státu.

V březnu 1945 nezávislé arabské státy vytvořily Ligu arabských států (nebo též Arabskou ligu). Arabská liga byla založena jako volná konfederace dvaceti dvou arabských států (včetně Palestiny), jejímž cílem je zlepšit koordinaci spolupráce mezi členy na základě společných zájmů. Liga byla založena z důvodu nesouhlasu s poválečným rozdělením území arabských států a také kvůli vzniklému židovskému státu v Palestině. Zakládajícími členy byly Egypt, Sýrie,

Transjordánsko, Irák, Saúdská Arábie, Libanon a Jemen. Tyto státy se domluvily na spolupráci v ekonomické, komunikační, kulturní, sociální, národnostní a zdravotní oblasti. Členové se shodli, že pro řešení konfliktů mezi sebou nebudou užívat násilí. Rovněž se členové Arabské ligy dohodli, že se stanou mediátory sporů s nečlenskými státy a v roce 1950 se členské státy zavázaly, že nebudou využívat násilí vůbec. Sídlem Ligy arabských států se stala Káhira. Liga byla často kritizována za nejednotnost a slabou nadřazenou autoritu a také, že reprezentuje spíše autokratické režimy než arabské občany. Ačkoliv jsou nějaké akce vedeny pod záštitou Arabské ligy, liga má na nich jen malý podíl a za velkou část akce jsou zodpovědné konkrétní země, například během libanonské občanské války se Arabská liga snažila oficiálně vyjednat mír, ale skutečnou zásluhu na mírové dohodě měly Sýrie a Saúdská Arábie (Masters, Sergie 2014).

3.2 Proměna arabského nacionalismu

Jak jsem již uvedla, arabský nacionalismus byl nejprve antiimperialistický, bojoval proti nadvládě Osmanské říše či evropských mocností, pod jejichž nadvládou arabské státy byly. Rok 1948 přinesl změnu a arabský nacionalismus se stal revolučním. Roku 1948 OSN oficiálně uznala rozdělení Palestiny na dvě části – židovskou a arabskou. Sousední arabské státy nesouhlasily s vytvořením židovského státu Izrael, a tak se dohodly, že proti Izraeli budou společně bojovat. Ve skutečnosti ale dělaly pravý opak. Každý stát vedl válku s Izraelem sám za sebe a hájil své zájmy (Kramer 1993). Arabsko-izraelská válka (také známá jako válka za nezávislost) v letech 1948–1949 byla těžká a dopadla tak, že Izrael získal ještě více území, než mu bylo přiděleno mezinárodním společenstvím a zároveň se stal hostitelem pro arabské uprchlíky. Po arabsko-izraelské válce se ukázalo, že arabské státy, ačkoliv byly formálně nezávislé, zůstaly politicky nesjednocené, vojensky slabé a ekonomicky nerozvinuté. Mnoho zastánců arabského nacionalismu věřilo, že západní mocnosti vytvořily Izrael proto, aby mohly uplatňovat svou suverenitu na území arabských států (Kramer 1993).

Roku 1952 Hnutí svobodných důstojníků, které se odvolávalo na neúspěch Egypta v arabsko-izraelské válce, svrhlo egyptskou monarchii v nekrvavém převratu a došlo k vyhlášení republiky. Roku 1954 se Gamál Násir, jeden z těchto důstojníků stal vůdcem Egypta.

Cílem revolučního arabského nacionalismu byla sociální revoluce, která by změnila všechny dosud existující hodnoty a vedla by k tomu, že dojde k překonání nedostatků arabské kultury a arabský svět by se stal sjednoceným, silným a prosperujícím. Stoupenci revolučního arabského nacionalismu byli svobodní důstojníci, kteří svrhli egyptskou monarchii. Ke státním převratům pod vlivem revolučního arabského nacionalismu došlo například také v Libyi (1969), Sýrii (1954) nebo Iráku (1958). Toto revoluční myšlení bylo spjata se socialismem, přesněji tzv. arabským socialismem. Arabský socialismus neznamenal pouze literární obnovu a antiimperialismus, ale také změnu ve vlastnictví pozemků, znárodňování, pětileté hospodářské plány, a to vše ve jménu revoluce. Arabští nacionalisté se tedy nazývali revolucionáři a jejich oponenti reakcionáři (Kramer 1993).

Díky rozdělení arabských států na revoluční a reakcionářské se objevila nestabilita v arabském světě způsobená rivalitou mezi těmito státy. Toto napětí mezi socialistickými a panarabskými (revolučními) a konzervativními (reakcionářskými) státy se nazývá arabská studená válka (Valbjørn, Bank 2012: 9).

Revoluční stát vznikl tak, že došlo ke svržení arabských monarchií a následně byl tedy vytvořen revoluční stát, který byl levicový a typické pro něj bylo omezení západního vlivu v politické sféře, státním zřízením byla militantní republika, kde vládl silný prezident, stát kontroloval ekonomiku a veškeré politické aktivity, které neřídil stát byly nelegální (Vatikiotis 2017: 106). Revoluční stát inklinoval k sekularismu, snažil se zaujmout muslimské i křesťanské Araby a bojoval proti islamistickým hnutím, například Gamál Násir v padesátých a šedesátých letech potlačoval aktivity Muslimského bratrstva (Dekmejian 2007: passim). Typickým

příkladem tohoto režimu je vláda Gamála Násira. Násir se snažil zlikvidovat své protivníky, kteří by mohly ohrozit jeho vliv. Dalšími revolučními státy byly Sýrie, Irák, Alžírsko nebo Jemen (Vatikiotis 2017: 107).

Reakcionářské státy byly spíše tradiční a byly to monarchie. Cílem reakcionářských panovníků bylo zachovat si svou vládu a vzhledem k tomu, že šlo především o státy, kde se nacházela ropná naleziště, tak také jejich prioritou byly ekonomické zisky (Vatikiotis 2017: 110). Tyto státy byly prozápadní a bojovaly proti arabskému nacionalismu a socialismu. Reakcionářské státy podporovaly islamistická hnutí, například Saúdská Arábie finančně podporovala Muslimské bratrstvo, které bylo během Násirovi vlády utlačováno (Labévière 2000: 45–46). Kromě již zmíněné Saúdské Arábie se mezi reakcionářské státy řadily další státy Perského zálivu. Oba směry bojovaly za zničení Izraele. Ale státy obou proudů nebyly schopny se sdružit do jednoho funkčního státu (Vatikiotis 2017: 110).

Zároveň se objevily dva paralelní myšlenkové proudy arabského nacionalismu, a to baasismus a násirismus. Baasismus je ideologie spojená s arabskou politickou stranou Baas. Tato ideologie prosazuje arabský nacionalismus a socialismus (Berman 2012). Baasismus, který zastávali syřští intelektuálové, byl ideologicky více striktní než násirismus. Cílem zastánců baasismu bylo vytvoření svobodného arabského státu, protože podle nich všechny odlišnosti mezi Araby byly nepodstatné a zmizí, když se u arabských národů objeví uvědomění si sebe sama. Také socialismus chápali jako úzce spjatý s arabským nacionalismem. Politická strana Baas uplatňovala svůj vliv v Sýrii a Iráku (Kramer 1993). Strana Baas se vyznačovala antikolonialismem, panarabismem a rozdělením ekonomických zdrojů, a tak si získala v Sýrii velkou voličskou základnu zejména u nižší společenské třídy. Její představitelé Akram al-Hourani a Michel Aflak vnímali stranu Baas pouze jako nástroj, který slouží k dosažení jejich zájmů. Politická strana Baas se vzdala příležitosti stát se demokratickou politickou stranou a naopak podporovala myšlenku unie mezi Egyptem a Sýrií (Mufti 1996: 89).

Násirismus byl spjatý s Gamálem Násirem, uctíval jeho kult osobnosti. Násir vydobyl ohromnou prestiž v arabském světě poté, co roku 1956 dosáhl politického vítězství při Suezské krizi nad Velkou Británií, Francií a Izraelem (Kramer 1993). Násir znárodnil Suezský průplav a tím, že si své rozhodnutí obhájil, byl považován za hrdinu Blízkého východu (Masters, Sergie 2014). Násirismus je spjatý s revolučním proudem a inklinuje k socialismu. Násir zavedl v Egyptě socialistické reformy a pod jeho charismatickým vedením se Egypt stal centrem arabského světa a disponoval dostatečnými zdroji, aby mohl vést všechny sjednocené arabské státy (Kramer 1993). Egypt začal inklinovat k sekularismu. Ideologie, kterou Násir propagoval, byla spojena s mocí a prestiží, také věřil v sociální spravedlivost pro lidi, které považoval za oběti ekonomického vykořisťování (Dekmejian 1971: 92–99). Násirismus byl také hodně ovlivněn pragmatismem. Násir dával důraz na to, aby byl Egypt arabský a ne například muslimský nebo africký. Egypt se měl stát mostem arabského nacionalismu, který by spojoval všechny Araby v Asii a Africe (Kramer 1993). Egypt se díky své výhodné geografické poloze v centru arabsky mluvících zemí, také díky své kulturní pozici a relativně velké populaci stal vhodným vůdcem panarabského hnutí (Porath 1986: 156).

Násir, který byl prvním arabským socialistickým vůdcem byl pozici, že musel nějakým způsobem vycházet se zahraničními mocnostmi, což nazýval pozitivním neutralismem (Kramer 1993) Pozitivní neutralismus říkal, že v mezinárodní politice je dobré nepřiklánět se k nikomu, ani západ ani východ. Objevovali se spisovatelé, kteří oslavovali Egypt jako centrum arabské kultury například Mustafa Kamil (Porath 1986:151). Vyskytl se názor, že vytvoření arabského státu v době, kdy jsou v mezinárodním prostředí u moci velké mocenské bloky, je nutné z ekonomických, politických, geografických a zejména vojenských důvodů (Dekmejian: 1971: 104). Ačkoliv se uvádí, že arabské státy jako například Egypt, byly vysloveně antiamerické, není to zcela podle pravdy. Spojené státy podporovaly na počátku studené války jejich panarabské aktivity, protože se obávaly, že na arabské země by mohl mít přílišný vliv Sovětský svaz, a tak podporovaly panarabské snahy, protože radikální panarabismus by mohl být

jedinou alternativou ke komunismu; takže diplomaticky, finančně a ideologicky podporovaly Násirovy a baasistické unionistické aktivity a doufaly, že je nějaký lokální nepřítel (jako například Izrael) neohrozí (Mufti 1996: 11). Nicméně pro Izrael znamenal arabský nacionalismus velkou hrozbu a neúspěšně se pokoušel překazit vztahy Egyptem a Spojenými státy (Mufti 1996: 67). Panarabismus v padesátých a později i šedesátých letech 20. století bojoval proti Izraeli, posledním zbytkům kolonialismu a chtěl dosáhnout prosperity arabského národa (Humphreys 2004: 584).

4 VÝVOJ PANARABISMU V PADESÁTÝCH A ŠEDESÁTÝCH LETECH 20. STOLETÍ

4.1 Sjednocená arabská republika

Sjednocená arabská republika byla unií Sýrie a Egypta, která trvala od roku 1958 do roku 1961. Primárním cílem Gamála Násira bylo upevnit si svou pozici v arabském světě. Sýrie byla vnímaná jako součást egyptského životního prostoru a Egypt si tak zajišťoval svou pozici v arabském světě. Sýrie měla sloužit jako nárazníkové pásmo a potvrzovat legitimitu nutnosti egyptského životního prostoru (Podeh 1999: 28). Také sjednocení obou zemí byl Násirův nástroj v boji proti Izraeli (Podeh 1999: 47). Násir, který zdůrazňoval přínos arabské kultury a jednoty, se stal významným vůdcem v oblasti mezinárodních vztahů a snažil se navázat spolupráci s ostatními arabskými vůdci. Násirova panarabská iniciativa nebyla jedinou příčinou vzniku Sjednocené arabské republiky, ale syrský politický vývoj také výrazně přispěl k jejímu vzniku (International relations nedatováno).

Politická strana Baas, která byla v Sýrii u moci se obávala, že by zde mohl být zaveden komunismus, a tím by strana Baas ztratila svou politickou moc, takže spojení Sýrie s Egyptem mělo zamezit šíření vlivu komunismu a strana Baas by si udržela svůj vliv (International relations nedatováno).

Ještě před sloučením Egypta a Sýrie byly mezi oběma zeměmi patrné rozdíly. Egypt byl státem, který byl velice pyšný na svou historii, kdežto Sýrie byla v roce svého vzniku uměle vytvořenou entitou západních mocností. Egypt se více zajímal o arabskou identitu než Sýrie. Problémem bylo, že Egypt a Sýrie spolu nesousedí. Egyptská společnost je téměř homogenní, 90 % egyptské společnosti tvoří sunnitští muslimové a zbytek koptská menšina (CIA 2012). Naopak syrská společnost je spíše heterogenní, většinu tvoří sunnité (74 %), ale jsou zde významné menšiny jako alavité nebo drúzové (CIA nedatováno). Tato heterogenita společnosti způsobuje v Sýrii politickou nestabilitu, která by mohla

způsobit problémy v rámci fungování Sjednocené arabské republiky (Podeh 1999: 3). Ekonomická integrace Egypta a Sýrie nebyla jednoduchá, protože egyptské zemědělství je závislé na Nilu a syrské na dešti. Obchod mezi Sýrií a Egyptem nikdy nebyl významný. V Egyptě byl politický režim centralizovaný, od roku 1952 prezidentský, existovala tam jedna vládnoucí strana, naopak v Sýrii měly různé segmenty společnosti určitou míru autonomie, a to i v minulosti pod cizí nadvládou (například během nadvlády Osmanské říše). Sjednocení Sýrie a Egypta byla unie mezi silným státem v čele s charismatickým vůdcem a slabým státem s fragmentovanou společností. Také byly kulturní rozdíly mezi obyvateli Egypta a Sýrie. Sýrie měla „trauma“ z minulosti vůči Egyptu, v letech 870-1520 byla cílem egyptské expanze, a poté v roce 1831 během vlády Osmanské říše egyptské jednotky dobyly území Sýrie. Egypt byl státem s velkou hustotou obyvatel, Sýrie s malou. Egypťané se teoreticky mohli přestěhovat do řídké osídlené Sýrie, a tím by se vyřešil populační problém (Podeh 1999: 4–5). Egypt již měl zkušenosti s integrační transnárodní organizací, kterou byla Asociace blízkovýchodních států založena Egyptem roku 1922. Jejím cílem bylo dosažení spolupráce mezi Egyptem a jinými blízkovýchodními národy, které toužily po osamostatnění, ale byla založena intelektuály a nezískala velkou podporu (Porath 1986: 151).

Egypt se v padesátých letech 20. století obával, že dojde k unii mezi Sýrií a Irákem. Roku 1954 se vztahy mezi Sýrií a Egyptem výrazně ochladily, Egypt protestoval proti činnosti Muslimského bratrstva v Sýrii a proti syrským médiím, která kritizovala egyptský politický režim kvůli jeho represivním opatřením (Podeh 1999: 30). Roku 1955 se Turecko, Irák, Irán, Pákistán a Velká Británie dohodly na tzv. Bagdádském paktu, což byla bezpečnostní organizace, jejímž cílem bylo chránit státy Blízkého východu před šířením komunismu a udržovat mír v oblasti Blízkého východu (U.S. Department of State Archive nedatováno). Bagdádský pakt zároveň posiloval pravomoci Iráku v arabském světě, a tím měl omezovat vliv Egypta na Blízkém východě (Podeh 1999: 30). Pro irácké Hášimovce znamenal Bagdádský pakt způsob, jak projektovat svou moc a stanout v čele sjednoceného arabského státu (Mufti 1996: 67). Když Irák v roce

1959 vystoupil z Bagdáského paktu, došlo ke změně jména a Bagdáský pakt se začal nazývat *Central Treaty Organization* (CENTO) (U.S. Department of State Archive nedatováno).

Panarabismus se v Sýrii těšil velké oblibě, kdy získala nezávislost. Syrská vláda využívala panarabskou myšlenku k upevnění své legitimacy. Velké syrské politické strany také prosazovaly arabskou jednotu, například politická strana Baas výrazně podporovala panarabskou myšlenku a v parlamentu měla dobré zastoupení. Před existencí Sjednocené arabské republiky byly panarabské kluby v Sýrii, Damašek se stal centrem sjednoceného velkého arabského státu. Představitelé politické strany Baas nejprve nevyhodnotili Egypt jako vhodného partnera pro unii, Násir podle jejich názoru přistupoval vlažně k arabskému světu, ale názor změnili poté, co Násir vystupoval proti Bagdáskému paktu a panarabismus se stal jedním z hlavních cílů egyptské zahraniční politiky (Podeh 1999: 25–26). Sýrii nevadilo vzdát se své národní suverenity ve prospěch arabského státu, v dle ústavy z roku 1950 byly obyvatelé Sýrie součástí arabského národa a prezident a členové parlamentu před vstupem do své funkce museli přísahat, že budou jednat tak, aby přispívali k jednotě arabských zemí (Podeh 1999: 27).

Roku 1951 Nazim al-Qudsi, premiér Sýrie přišel s návrhem jak sjednotit arabské státy – buď federace, konfederace nebo unitární stát, který byl jeho preferencí. Roku 1957 libanonský panarabský aktivista Nabih Amin Faris vyjádřil názor, že sjednocení všech arabských států je nemožné kvůli jejich odlišným zájmům. Proto přišel s návrhem na vytvoření federální unie mezi čtyřmi jednotkami, které měly být: oblast Úrodného půlměsíce (Irák, Sýrie, Jordánsko a Palestina), Arabský poloostrov (Saúdská Arábie, Jemen a další), údolí Nilu (Egypt, Súdán a Libye) a severní Afrika (Tunisko, Maroko a Alžírsko). Tato federální unie se měla nazývat Spojené arabské státy a měla být nástrojem, kterým lze dosáhnout arabské jednoty (Podeh 1999: 25–26). Nicméně k jejímu vytvoření nedošlo.

Sýrie si nejprve nebyla úplně jistá, zda je správné vytvořit unii s Egyptem, ale Násir, který velmi obhajoval arabskou jednotu, v tomto případě viděl možnost, jak své představy uskutečnit v praxi, Sýrii přesvědčil (Cleveland, Bunton cit. dle *International relations* nedatováno). Oba státy se shodly v záležitostech zahraniční politiky, bojovaly například proti Bagdádskému paktu nebo Eisenhowerově doktríně (Podeh 1999: 6–7). Představitelé Sýrie se paranoidně obávali CIA a již zmíněného komunismu, a tak viděli v Násirovi spasitele (Humphreys 2004: 587). Sýrie zastoupena stranou Bass byla ochotna začít jednat s Egyptem o unii. V roce 1956 syrský tisk publikoval zprávu, že dojde k vytvoření unie mezi Sýrií a Egyptem pod názvem Sjednocená arabská republika. Egypťsko-syrské vztahy se také zlepšily po ekonomické stránce a byl umožněn volný pohyb osob, zboží a kapitálu (Podeh 1999: 32–35).

Násir se obával, že dojde k vojenskému převratu a Sjednocená arabská republika bude svržena. Po vzniku Sjednocené arabské republiky se ukázalo, že Sýrie nebude mít stejné mocenské pravomoci jako Egypt. Struktura Sjednocené arabské republiky by měla vycházet z egyptského politického režimu. Sýrie měla přijmout jisté podmínky k vytvoření unie a to, že všechny politické strany (včetně Baas) budou rozpuštěny, armáda se přestane podílet na vládě a proběhne referendum, které podpoří vytvoření unie (Podeh 1999: 43–44). Saúdská Arábie se neúspěšně pokoušela provést v Sýrii vojenský převrat a tím zabránit vytvoření Sjednocené arabské republiky (Jankowski 2002: 137). Syrsko-egyptský pakt o unii podepsal egyptský prezident Gamál Násir a syrský prezident Šukrí al-Quwwatlí, který se vzdal své funkce prezidenta a funkce hlavy Sjednocené arabské republiky připadla Násirovi (*International relations* nedatováno). Násir vydal v lednu 1958 do médií prohlášení, že dojde ke spojení Sýrie a Egypta a 1. 2. 1958 byla oficiálně vyhlášena Sjednocená arabská republika (viz příloha č. 1). Unie měla jednoho prezidenta, jeden parlament, jednu vlajku, jednu armádu a byla otevřená pro kterýkoliv arabský stát, který se chtěl přidat (Podeh 1999: 43–44). Roku 1958 tedy došlo k prvnímu kroku, který měl vést k vytvoření jednotného arabského státu, a to sjednocení Egypta a Sýrie pod názvem Sjednocená arabská republika. Názvy Egypt a Sýrie přestaly existovat, byly

nahrazeny termíny severní a jižní region. Panarabská myšlenka získala obrovskou podporu, Násir byl během své návštěvy v Damašku vřele vítán a oslavován jako hrdina (Kramer 1993).

Jemen se obával o svou bezpečnost, protože se sousední Saúdskou Arábií neměl jasně vymezenou hranici (Chandra, Chandra 2006: 173). Jemen se 8. 3. 1958 přičlenil k Sjednocené arabské republice a tím vznikly Sjednocené arabské státy (Cuhaj 2011: 1073). Sjednocené arabské státy byly volnou federací mezi Jemenem a Sjednocenou arabskou republikou (Seddon, Seddon-Daines 2006: 542). Jemenská vláda si zachovávala své pravomoci, stejně tak si Jemen ponechal svou armádu. Jemen se i nadále choval jako suverénní stát a unie se Sjednocenou arabskou republikou pro něj znamenala spíše formalitu (Bidwell 2010: 431).

Sjednocená arabská republika neměla takové trvání, jaké se předpokládalo. Hned po založení Sjednocené arabské republiky egyptské a syrské elity začaly mít mezi sebou spory (Podeh 1999: 24). Násir a politická strana Baas neustále bojovali o to, kdo bude mít převahu v rámci arabského nacionalismu. Egypt zacházel se Sýrií jako s kolonií (Kramer 1993). V Sýrii byli Egypťané dosazováni do různých vojenských a civilních funkcí místo syrských obyvatel. To, že Násir eliminoval počet politických stran v Sýrii, vedlo k znepokojení syrských politických elit a jeho pozemková reforma zase znepokojovalo vlivné vlastníky půdy (Cleveland, Bunton cit. dle International relations nedatováno).

V roce 1961 byl vojenským převratem vyhnán z Damašku Násirův zástupce a byl oficiálně oznámen konec unie a všechny radostné slogany vázající se k unii byly zničeny (Kramer 1993). Poté co Sýrie vystoupila ze Sjednocené arabské republiky, Egypt přerušil vazby s Jemenem (Cuhaj 2011: 1073). Příčin rozpadu Sjednocené arabské republiky je mnoho, syrská secese mohla být způsobena například intrikami ostatních arabských nebo cizích států, nízkými platy, které brali představitelé Sjednocené arabské republiky relativními k tomu, co Sýřané byli zvyklí brát, nesouhlasem Sýrie s rozdělením politické moci v Sjednocené

arabské republice, dosazováním Egyptanů do různých funkcí v Sýrii, roky špatné úrody spojené s následným růstem cen potravin a ztrátou víry v panarabskou myšlenku zejména, když se ukázalo, že státy, které mají velké zisky z ropy (například Irák) se nehodlají stát součástí Sjednocené arabské republiky (Goldschmidt cit. dle International relations nedatováno). V roce 1963 proběhla jednání mezi Sýrií a Egyptem týkající se možných jednání a smluv, ale již se neuvažovalo o obnovení unie mezi Sýrií a Egyptem. Selhání Sjednocené arabské republiky ukazovalo na počínající úpadek arabského nacionalismu (Kramer 1993). Násir nepřestával podporovat panarabskou myšlenku, často vstupoval do vnitřních záležitostí jiných arabských států, například v roce 1962 podporoval státní převrat v Jemenu, který vedl k vypuknutí občanské války, která vedla k napětí mezi Egyptem a Saúdskou Arábií (Cleveland, Bunton cit. dle International relations nedatováno).

4.2 Ostatní panarabské projekty padesátých a šedesátých letech 20. století

Sjednocená Arabská republika nebyla jedinou integrací arabských států. Od padesátých let 20. století docházelo k vytvoření dalších panarabských projektů. Jedním z nich byla Arabská federace. Arabská federace byla federací mezi Irákem a Jordánskem (viz příloha č. 2), která vznikla v roce 1958. Král Fajsal II. Irácký a král Husajn Jordánský, kteří byli příbuzní z dynastie Hášimovců, vytvořili unii mezi Irákem a Jordánskem jako reakci na vytvoření Sjednocené arabské republiky (Jankowski 2002: 137–143). Arabská federace byla spíše konfederací, ačkoliv se nazývala federace (Kanaan, Massad 2011: 95). V čele Arabské federace stanul irácký král a král Jordánska ho zastupoval v případě jeho nepřítomnosti. Jordánsko doufalo, že s pomocí Irákulepší nebo úplně vyřeší své problémy se sionistickým hnutím a zároveň díky ropným ziskům Irák pomůže Jordánsku zlepšit ekonomickou situaci. Násirova reakce na vytvoření Arabské federace byla taková, že ho těšilo, že vzniká další unie mezi arabskými státy (Dann 1989: 80–82). Představitelé Arabské federace chtěli, aby se jejím členem

stal i Kuvajt, nicméně Kuvajt byl v té době britským protektorátem a k jeho připojení k federaci nedošlo (Fattah, Caso 2009: 202). Dne 14. 7. 1958 proběhl v Iráku státní převrat a byla svržena monarchie a poté Irák vystoupil z unie (Jankowski 2002: 139–143). Iráckou monarchii svrhl generál Abdul Karim Kásim. Po převratu, který proběhl v Iráku se jordánský král také obával o svou pozici, tak požádal Velkou Británii a Spojené státy o pomoc. Obě země jeho žádosti vyhověly, a tak jordánský král ztratil důvod k obavám (Kanaan, Massad 2011: 95).

Po rozpadu Sjednocené arabské republiky přicházely arabské státy s vlastními panarabskými projekty, například Irák a Sýrie podepsaly dohodu o politické a ekonomické spolupráci a plánovaly vytvoření unie. Přátelský vztah obou zemí vznikl tím, že v době rozpadu Sjednocené arabské republiky měl Irák rivalské vztahy s Egyptem a Sýrie, která ze Sjednocené arabské republiky vystoupila, začala sympatizovat s Irákem v nevráživosti k Násirovi (Alam 1995: 51–52). Ale nepřátelský postoj obou zemí k Egyptu netrval dlouho. V roce 1963 opět v Iráku proběhl státní převrat, do čela se dostala politická strana Baas a prezidentem se stal Abdul Salám Árif. Nový politický režim v Iráku měl zájem o unii s Egyptem. Násir s tímto nápadem souhlasil, protože se obával, že by mohlo dojít k unii mezi Irákem a Sýrií, a tak se tomu snažil předejít. Irák se Sýrie vstupovaly jako země propagující panarabskou myšlenku, a tak spojení s charismatickým vůdcem Násirem bylo pro ně velice přínosné. Roku 1963 se představitelé Sýrie, Egypta a Iráku sešli a jednali o tripartitní unii. Tripartitní unie téměř okamžitě selhala. Objevily se neshody mezi Egyptem a Sýrií, když se Násirovi důstojníci neshodli se syrskou armádou, nebo když se do čela Sýrie se dostal nový prezident Amin al-Hafiz (představitel politické strany Baas) a jeho vláda vedla propagandu proti Egyptu, a tak Násir zrušil dohodu o tripartitě (Walt 1987: 81–84).

Nepřátelství k Násirovi svedlo dohromady baasistické režimy v Sýrii a Iráku. Došlo k podepsání dohody v ekonomické a vojenské spolupráci mezi oběma zeměmi. Jordánský král Husajn se obával vzniklé unie mezi Irákem a Sýrií, a tak uzavřel spojenectví s Egyptem. Neustálé boje o moc mezi Irákem a Sýrií vedly k

rozpadu unie, což Násira velice těšilo. Irácká a egyptská zahraniční politika začala být spíše umírněná, kdežto syrská radikální. Násir se pokoušel izolovat Sýrii. V únoru 1964 Egypt a Irák oznámily, že chtějí vytvořit mezi sebou unii. V letech 1964–1967 irácký a egyptský prezident vytvořili jednotné politické vedení, které mělo být založeno na mezivládní spolupráci, ale ve skutečnosti byla spolupráce téměř nulová. Cílem mělo být izolovat Sýrii. Ve stejných letech Egypt vytvořil unii s Jemenem založenou na stejném principu, jejímž cíle bylo pomáhat jemenským revolucionářům bojovat proti stoupencům monarchie a také proti Saúdské Arábii (Walt 1987: 84–89).

4.3 Prohra v šestidenní válce a její vliv na panarabskou myšlenku

Šestidenní válka byla bojem mezi Izraelem a koalicí Egypta, Sýrie a Jordánska. Než vypukla šestidenní válka, Násir veřejně prohlašoval, že chce zničit Izrael. V květnu 1957 požadoval odchod mírových jednotek ze Sinajského poloostrova a nařídil uzavření Tiranské úžiny. Izrael se obával, že dojde k jeho napadení, a tak raději provedl preemptivní útok. Dne 5. 6. 1967 zaútočil na Egypt, Sýrii a Jordánsko (BBC nedatováno). Arabské státy si vytvořily společné vojenské velení, které využily během šestidenní války, ale nebylo příliš úspěšné (Dawn 1996: 182). Arabské státy nebyly schopny porazit Izrael, a tak požádaly o pomoc OSN. Dne 10. 6. 1967 došlo k podepsání příměří (BBC nedatováno). Izrael obsadil pásmo Gazy, západní břeh řeky Jordán, jeruzalémské Staré město, Golanské výšiny a Sinajský poloostrov. Nově získané území Izraele způsobilo to, že se do arabsko-izraelského sporu vložilo i vedení Palestiny (Lewis 1996: 320). Porážka v šestidenní válce zcela změnila význam Organizace pro osvobození Palestiny, která byla založena roku 1964 za cílem reprezentovat práva Palestinců a nejprve sloužila jako aréna pro meziarabskou rivalitu. Každý arabský stát podporoval při boji s Izraelem jinou skupinu, a tak arabské státy řešily spíše rivalitu mezi těmito skupinami, než boj proti Izraeli (Lewis 1975). Po roce 1967 se Organizace pro osvobození Palestiny radikalizovala a stal se z ní symbol

hnutí arabského odporu. Pro splnění svých cílů začala využívat guerillové či partyzánské boje (Lewis 1996: 320).

Šestidenní válka se dá nazvat jako „Waterloo panarabismu“ (Kramer 1993). Po prohře v šestidenní válce vypukla krize panarabské ideologie. Arabské státy nic takové nečekaly, cítily se být silnými díky vlivu politiky Gamála Násira nebo politické strany Baas. A navíc Izrael arabské státy vnímaly od jeho vzniku jako nepřítele, a tudíž se cítily na boj s ním připravené. To, že je Izrael porazil během šesti dní, vnímaly arabské státy jako velkou potupu. Přišly o svá území, kde žilo arabské obyvatelstvo, navíc ztratily území, která tvořila nárazníkové pásmo mezi Izraelem, Sýrií a Egyptem (Golanské výšiny a Sinajský poloostrov). Prohra v šestidenní válce také přinesla ekonomickou zátěž a arabským státům se nechtělo přejímat ekonomické problémy sousedních států a zaměřovaly se spíše na své vlastní ekonomické problémy (Kramer 1993). Vytrácela se důvěra v sílu arabského národa, Palestinci se obávali, že arabské státy nebudou moci udělat nic pro osvobození Palestiny, když nedokázaly během šestidenní války porazit Izrael (Ajami 1978: 360). Po této porážce chtěl Násir odstoupit ze své funkce, ale lidé si přáli, aby ve své funkci setrval, což ukazovalo na indoktrinaci obyvatel, jak Násir a strana Baas v minulosti potlačovali odpor k politickému režimu (Kramer 1993).

Po porážce v šestidenní válce se objevily dva názorové proudy, které vystupovaly proti panarabismu, jeden prosazoval nezávislost a individualitu arabských států a druhý lojalitu k islámu. Tyto názorové proudy začaly získávat stále na větší oblibě během sedmdesátých a osmdesátých let 20. století (Kramer 1993).

Ačkoliv po prohře v šestidenní válce obliba panarabismu upadala, intelektuálové stále zachovávali svou přízeň k této myšlence a stále věřili v arabský národ a vydávali panarabsky orientovaný tisk. Tito intelektuálové nebrali porážku v šestidenní válce jako selhání jejich ideologie, ale jako selhání těch, kteří špatně

uplatňovali panarabskou myšlenku v praxi, protože nebyli dostatečně radikální nebo bezohlední (Kramer 1993).

5 VÝVOJ PANARABISMU V SEDMDESÁTÝCH LETECH 20. STOLETÍ

5.1 Panarabské snahy Muammara Kaddáfího

Roku 1969 došlo v Libyi ke svržení monarchie a do čela Libye se dostal Muammar Kaddáfí. Kaddáfí velmi podporoval boj palestinských guerillových skupin proti Izraeli. Také ideologicky sympatizoval s Násirem (Jones 2009: 55–67). Kaddáfí dokonce sám sebe viděl jako následovníka Násira a chtěl pokračovat v jeho panarabských snahách (Bidwell 2010: 336). Při Násirově návštěvě Libye v roce 1969 se uvažovalo o vytvoření volné unie mezi Libyí, Egyptem a Súdánem. Izrael jako jediný bral tuto volnou unii vážně (Jones 2009: 55–56). Ani média zpočátku nevěnovala této myšlence dostatečnou pozornost. Mezi státy se objevovaly různé problematické aspekty, které mohly být překážkou k vytvoření unie. V Libyi a Súdánu proběhly vojenské převraty jen v rozmezí pouhých pár měsíců, což vedlo k nestabilitě politické situace. Z ekonomického hlediska nebyly státy vyrovnané, například Súdán byl oproti Libyi ve špatné finanční situaci. Egypt již měl zkušenost se selháním panarabských integračních projektů (například Sjedinená arabská republika), ale i přesto měl zájem znovu panarabský projekt realizovat. Ačkoliv by se mohly opakovat stejné problémy jako v Sjedinené arabské republice, tak pro Egypt by to byla známka výsadního postavení v arabském světě (Vatikiotis 2017: 104–112).

Libye najednou měla obavy, které se týkaly vytvoření unie s Egyptem a Súdánem, a to jak z ideologických důvodů, tak z důvodů své geografické polohy (Vatikiotis 2017: 112). Navíc se Kaddáfí během plánů na vytvoření federace neshodl s představiteli Súdánu, kteří dle jeho názoru byli příliš tolerantní ke komunismu (Bidwell 2010: 336). Spolupráce mezi Egyptem, Libyí a Súdánem tudíž fungovala na základě Tripolské charty (Ben-Zvi 1978: 172). Tripolská charta platila i po Násirově smrti a Sádátově převzetí prezidentské funkce v roce 1970.

V témže roce převzal moc v Sýrii Háfiz al-Asad, který se chtěl také připojit k potenciální unii. Roku 1971 Egypt, Sýrie a Libye oznámily vytvoření Federace arabských republik a ve všech třech státech proběhlo referendum. Téhož roku si Egypt změnil původní jméno *Sjednocená Arabská republika* na *Egyptská arabská republika* (Ben-Zvi 1978: 172). Roku 1972 byla oficiálně založena Federace arabských republik. Byla to federace mezi Libyí, Egyptem a Sýrií (viz příloha č. 3) a Kaddáfí je považován za jejího zakladatele (Zoli 2008: 103).

Irák chtěl obnovit unii s Egyptem a Sýrií, protože se obával, že dojde k porušení arabské solidarity, což by mohl způsobit jemenský král svým nápadem vytvořit palestinský stát uvnitř jeho království. Nicméně Egypt a Sýrie již tvořily Federaci arabských republik s Libyí a na irácký návrh ani jeden stát nijak nereagoval (Chicago Tribune 1972: 2). Súdán nadále sám sebe považoval za členský stát Tripolské charty a prohlašoval, že státy tvořící federaci ignorují Tripolskou chartu. Egypt, Libye a Sýrie viděly federaci jako možnost, jak se vymanit z vlivu Tripolské charty a doufaly, že Súdán se k nim přidá, jakmile mu to domácí podmínky umožní (Ben-Zvi 1978: 172).

V roce 1973 Egypt a Libye oznámily, že si přejí, aby do roka proběhl proces unifikace mezi nimi, ale o rok později Sádát prohlašoval, že stále ještě nejsou obě země zralé na vzájemnou fúzi (Ben-Zvi 1978: 172). Sádát se kvůli Kaddáfího extremismu bránil vytvoření úplné unie mezi Egyptem a Libyí navrhoval vytvoření spíše volnější federace (Jones 2009: 56). Vztahy Libye a ostatních arabských států se zhoršovaly. Naopak egyptské a syrské vztahy se zlepšovaly a oba státy měly společné plány týkající se jomkipurské války, ovšem Libyi ze svého plánování vyloučily. Libye byla vyloučena i ze všech mezarabských záležitostí (Jones 2009: 56). Federace arabských republik se rozpadla roku 1977 (Zoli 2008: 103).

Kaddáfí se pokoušel i o další panarabské projekty. Nejprve se roku 1972, a poté o dva roky později pokoušel vytvořit unii s Tuniskem pod názvem Arabská islámská republika. Mělo dojít vytvoření státu s jednou ústavou, armádou a

jednotnou mocí výkonnou, zákonodárnou a soudní. Kvůli odporu a laxnosti Tuniska nedošlo k vytvoření unie (Mays 2015: 75). Kaddáfí se snahy o integraci nevzdal, protože věřil, že když se spojí s dalšími arabskými státy, dokáže snáze porazit Izrael. Organizace pro osvobození Palestiny nebyla podle jeho názoru dostatečně činná. Nabízel vytvoření unie také státům jako Alžírsko, Sýrie, Maroko nebo Čad (Bidwell 2010: 336).

Je očividné, že Muammar Kaddáfí se pokoušel následovat Násira a v rámci panarabské myšlenky podporoval vytváření unií mezi arabskými státy. Neúspěšně usiloval o vytvoření unie s některými státy severní Afriky, poté opět neúspěšně plánoval vytvoření unie mezi Libyí, Egyptem a Súdánem, nakonec Libye, Egypt a Sýrie vytvořily Federaci arabských republik, která vydržela jen pár let, protože se objevovaly neshody mezi členskými státy. Je tedy zřejmé, že žádný z panarabských projektů nebyl úspěšný a neměl dlouhé trvání, což negativně ovlivnilo vývoj panarabské myšlenky. A navíc díky vzestupu islamismu a státocentrického nacionalismu nebyl vývoj v sedmdesátých letech 20. století pro panarabskou myšlenku příznivý.

5.2 Ohrožení panarabské myšlenky v sedmdesátých letech 20. století

Ještě než se začnu věnovat nepříznivému vývoji panarabské myšlenky během sedmdesátých letech 20. století, chtěla bych zmínit jeden úspěch. Úspěšnou integrací arabských států se stal v roce 1971 vznik Spojených arabských emirátů. Spojené arabské emiráty vznikly tak, že po stažení vojsk Velké Británie z Perského zálivu se sedm emirátů sdružilo do federace. Dva emiráty – Bahrajn a Katar se odmítly k federaci přidat a staly se suverénními státy (Weston 2008: 203).

Egypt a Sýrie se i po letech odmítaly smířit s porážkou v šestidenní válce a se ztrátou svých území (Sinajský poloostrov a Golanské výšiny), a tak 6. 10. 1973 zaútočily na Izrael a vypukla tzv. jomkipurská válka. Izrael v okamžiku napadení oslavoval židovský svátek Jom kipur, tak ho útok Egypta a Sýrie velmi

překvapil. Ačkoliv byl Izrael útokem zaskočen, dokázal se bránit. Pomocí OSN bylo dojednáno příměří a 26. 10. 1973. Egyptu a Sýrii se v jomkipurské válce nepovedlo získat zpět svá území (Al Jazeera 2013).

V sedmdesátých letech 20. století se projevilo, jak arabské státy začaly upřednostňovat své vlastní zájmy před těmi panarabskými. Egypt se díky Sádátovi stal paradoxně vůdcem tohoto hnutí. Egypt byl prvním arabským státem, který zahájil mírová jednání s Izraelem. Roku 1979 byla podepsána mírová smlouva, Izrael souhlasil s navrácením Sinajského poloostrova Egyptu a byly navázány diplomatické styky mezi oběma zeměmi (Lewis 1996: 320). Egypt poté, co získal zpět Sinajský poloostrov uznal existenci Izraele. Egypt si získal i důvěru Spojených států. Arabské státy nejprve neschvalovaly, že Egypt uznal existenci Izraele (Kramer 1993). Dokonce bylo Egyptu pozastaveno členství Egypta v Lize arabských států, ale o deset let později bylo obnoveno (Masters, Sergie 2014). Nicméně později arabské státy přehodnotily svůj postoj a následovaly egyptský příklad a také pro ně začaly být na prvním místě jejich vlastní zájmy před těmi panarabskými. Tím, že arabské státy začaly upřednostňovat své národní zájmy, by pro ně mohlo být pro ně jednodušší uzнат existenci Izraele (Kramer 1993). Nicméně egyptského příkladu následovalo jen pár arabských států, například Jordánsko, které v roce 1994 uzavřelo mírovou smlouvu s Izraelem a většina arabských států stále pokračuje ve špatných vztazích i s Izraelem a jeho existenci odmítají uzнат (Nashashibi 2014).

To, že arabské státy začaly dávat důraz na své vlastní zájmy byla to pro ně pozitivní změna. Vzhledem k tomu, že dříve pro ně bývaly prioritou panarabské zájmy, měly strach, že by se v rámci jednoho arabského národa mohly dostat do krize kvůli jinému státu nebo, že je někdo obviní, že nedodržují arabské hodnoty a pravidla. Pro arabské státy byly nyní na prvním místě jejich vlastní priority, veřejně obhajovaly svou vlastní existenci a hlásily loajalitu ke svým obyvatelům (Kramer 1993).

Jakmile se pro arabské státy staly prioritou jejich národní zájmy, začala se veřejně kritizovat panarabská myšlenka. Libanonský historik Kamal Salibi (cit. dle Kramer 1993) zastával názor, že arabský nacionalismus je pouze klam, Arabové byli sjednoceni díky islámu, nikoliv díky arabskému nacionalismu. A díky tomu bylo pro arabské státy těžké se přizpůsobit stávající politické situaci. Dle jeho názoru se arabské státy potřebovaly odpoutat od idealizované vize arabského nacionalismu a začít se soustředit na svou vlastní existenci a zájmy, aby mohly bez problémů společně fungovat ve stávajícím politickém prostředí.

Oblibu panarabské myšlenky začal ohrožovat i rostoucí vliv islamismu. Miliony chudých lidí se z venkova přestěhovaly do měst, kde žily ve špatných podmínkách, ve slumech a nezaměstnaní. A tak tito lidé dali přednost této ideologii, která jim slibovala řešení jejich bezvýchodné situace místo slibů o blahobytu od zastánců arabského nacionalismu. Výhodou islamismu bylo, že se mohl uplatnit všude, neomezoval se na území konkrétního státu a státní hranice pro něj nebyly překážkou (Kramer 1993). Muslimské bratrstvo, které mělo Sádátovu podporu, argumentovalo tím, že arabský nacionalismus nedokázal porazit Izrael, ani omezit vliv Západu a podle jejich názoru islám nabízel řešení těchto problémů (Dekmejian 2007: *passim*). Rovněž se hrozbou pro panarabskou myšlenku v roce 1979 stala íránská islámská revoluce v čele s Rúholláhem Chomejním. Vyskytly se obavy, že se šíité mohli k Chomejnímu přiklonit, například někteří šíité v Saúdské Arábii byli podezíráni, že sympatizují s Chomejním (Jones 2012: 141). Stejně tak se sunnitský irácký prezident Saddám Husajn obával, že by utlačovaná irácká šíitská většina mohla povstat a došlo by ke svržení jeho režimu (Hardy 2005).

6 VÝVOJ PANARABISMU V OSMDESÁTÝCH A DEVADESÁTÝCH LETECH 20. STOLETÍ

6.1 Úpadek panarabské myšlenky v osmdesátých letech 20. století

Osmdesátá léta 20. století rovněž nebyla pro vývoj panarabské myšlenky příznivá. V osmdesátých letech 20. století v arabském světě chyběl hegemon (jako například Egypt za vlády Gamála Násira) a stal se multipolárním (Hinnenbusch 2002: 45–46).

V roce 1981 po Sádátově vraždě se egyptským prezidentem stal Husní Mubárak. Je třeba si uvědomit, že Mubárak se stal prezidentem v době, kdy bylo Egyptu pozastaveno členství v Arabské lize a toto mohlo ovlivnit jeho rozhodnutí, kterou politiku bude prosazovat. Mubárak neměl zájem o panarabskou politiku. Spíše prosazoval politiku otevřených dveří a pokračoval v egyptsko-izraelském usmíření, které vyjednal Sádát. Ani ostatní arabské státy neměly zájem o panarabskou integraci. Soustředily se na své vlastní zájmy kvůli ropným ziskům (státy Perského zálivu), nebo kvůli svým domácím problémům. V arabských státech se z politických režimů stávaly autoritářské režimy, které utlačovaly politickou opozici a určité segmenty obyvatel, nebo cenzurovaly tisk. Například Saddám Husajn potlačoval kurdskou menšinu a během osmdesátých let 20. století rozpoutal irácko-iránskou válku, která vedla k značnému zadlužení obou zemí. Pouze Sýrie stále vystupovala jako panarabská země a potlačovala islamismus. I v severní Africe musely arabské země v osmdesátých letech 20. století čelit vlastním problémům. V Tunisku vypukly násilné protesty proti ekonomické reformě Mezinárodního měnového fondu a protesty se rozšířily až do Maroka a Alžírka. Protesty vypukly i v Súdánu kvůli vysokým cenám potravin a ropy v kombinaci se suchem (Lynch 2012: 44–46).

S úpadkem sekulární panarabské myšlenky se začali lidé stále více ztotožňovat s islámem. V osmdesátých letech 20. století se dá hovořit o tom, že panarabismus byl mezi běžnými obyvateli nahrazen panislamismem (Mays 2015: 311). Vznikaly různé menší i větší substátní islámské komunity (Hinnenbusch 2002:

45). Někteří představitelé arabských států přestali potlačovat islámská hnutí, například Mubárak se snažil vyjít s islámskou opozicí, ale proti radikálnímu islamismu bojoval, za což získal podporu veřejnosti i Muslimského bratrstva. Muslimskému bratrstvu bylo umožněno participovat omezeným způsobem v politice, tzn. Muslimské bratrstvo si nesmělo založit vlastní politickou stranu, ale mohlo se spojovat s jinými politickými stranami (Rutherford 2008: 83–84). Na konci osmdesátých let 20. století bylo vskutku očividné, že sekulární panarabismus se netěší velké podpoře. Někteří sunnitští Arabové se připojili k islámskému fundamentalismu, který vycházel z ideologie egyptského Muslimského bratrstva. A z některých se stali ještě více extremističtí wáhhábisté a salafisté (Baram 2005: 10).

6.2 Konec panarabismu

Ačkoliv během devadesátých let došlo k zániku panarabské myšlenky, ráda bych zmínila jednu úspěšnou panarabskou integraci. V roce 1990 došlo ke sloučení Jemenu, který byl od roku 1962 rozdělený na dvě části – jižní a severní Jemen. Mezi revolučním severním a komunistickým jižním Jemenem panovalo napětí, které vyústilo v občanskou válku a další ozbrojené konflikty. V roce 1989 začali představitelé obou Jemenů jednat o sloučení a 22. 5. 1990 byla vyhlášena Jemenská republika, k jejímu vzniku přispěly domácí politické, ekonomické a sociální faktory – představitelé se byli ochotni dohodnout na sdílení moci, rovněž souhlasili s multipartismem a ekonomickou a sociální liberalizací. Stejně tak k jejímu vzniku přispěl konec studené války a rozpad východního bloku – Sovětský svaz přestal podporovat komunistický jižní Jemen (Colburn 2002: 29–30).

Dne 2. 8. 1990 se Saddám Husajn rozhodl obsadit Kuvajt, který disponoval četnými ropnými nalezišti, aby zaplatil dluhy z irácko-iránské války a dne 8. 8. 1990 Irák formálně anektoval Kuvajt (CNN 2016). Husajn byl poražen koalicí arabských i ostatních států. Tady se ukázalo, že se arabské státy (například Egypt

nebo Saúdská Arábie) spojily proti jinému arabskému státu – Iráku kvůli tomu, že napadl Kuvajt, a to motivovalo arabské státy k tomu, aby Irák porazily. Dne 27. 2. 1991 byl formálně osvobozen Kuvajt. Irák akceptoval podmínky mírové dohody (CNN 2016). Husajnovu anexi Kuvajtu je možné považovat na symbolický konec panarabismu, protože to, že jeden arabský stát vojensky napadl druhý, je zcela proti solidaritě mezi arabskými státy (Zakaria 2004: 166).

Husajn nepovažoval sám sebe za zastánce panarabismu. Jeho názor byl takový, že panarabismus je zastaralá myšlenka a již není možné ji aplikovat v praxi, protože mentalita arabského obyvatelstva za změnila a jsou hrdí na své nezávislé státy (Kramer 1993). Anexi Kuvajtu neviděl jako integraci v rámci panarabské myšlenky, ale dle jeho názoru by Kuvajt měl správně patřit Iráku, a tudíž na anexi měl právo. Arabští nacionalisté přirovnali porážku z roku 1991 k té z roku 1967, což ale není zcela přesné. V roce 1967 byla poražena koalice tří arabských států (Egypt, Sýrie, Jordánsko) a arabské státy ztratily část svých území, kdežto v roce 1991 byl poražen pouze Irák, suverenita arabského státu byla obnovena a arabské státy jako Egypt nebo Saúdská Arábie se cítily být vítězi (Kramer 1993).

Od devadesátých let 20. století se situace arabských států zhoršuje. Země, které bývaly kulturními centry Blízkého východu (Egypt, Irák, Sýrie) místo, aby se demokratizovaly se staly autoritářskými režimy. Ideologie jako sekularismus, socialismus, které arabské země upřednostňovaly například během Násirovy vlády začaly během devadesátých let ztrácet na oblibě. Arabská společnost se nesekularizovala. Arabové měli neúspěch sekularismu spojený s neúspěchem západního modelu, což vedlo k tomu, že arabský svět byl viděl západní model jako neúspěšný místo toho, aby viděl neúspěchy svých vůdců (Zakaria 2004: 166–173).

Jako jeden z důkazů konce panarabské myšlenky v devadesátých letech může být považováno, krátce po porážce Iráku v roce 1991 Kaddáfí prohlásil, že se rozhodl zrušit hranici mezi Libyí a Egyptem, ale Egypt na toto prohlášení nijak

nereagoval (Rejwan 1998: 155). Tady je jasně vidět, že arabský stát (Egypt) již neměl nezáměr o vytvoření panarabského projektu.

ZÁVĚR

Panarabská myšlenka nebyla příliš úspěšná. Prošla určitým vývojem, který jí pozměnil. Při vzniku arabského nacionalismu bylo cílem arabských států se vymanit nejprve z nadvlády Osmanské říše a poté evropských mocností. Vliv arabského nacionalismu začal vzrůstat na počátku v první polovině 20. století, kdy se začala Osmanská říše rozpadat a Arabové se obávali rostoucího vlivu turkismu. Po rozpadu Osmanské říše udělaly evropské mocnosti z území arabských států své mandáty, a tudíž arabské státy nezískaly úplnou nezávislost, jak si přály. Arabský nacionalismus byl tedy antiimperialistický, arabské státy si přály dosažení nezávislosti, protože byly pod nadvládou Osmanské říše a evropských velmocí.

Situace se změnila po druhé světové válce, kdy se evropské mocnosti se vzdávaly svých mandátních území a arabské státy získaly úplnou nezávislost. Pro arabské státy se ale roku 1948 vyskytl jeden velký problém, a to rozdělení arabského státu Palestina na dvě části – židovskou a arabskou. S tím arabské státy samozřejmě nesouhlasily a jejich cílem bylo zničit židovskou část Palestiny (Izrael) a získat zpět své území. Arabský nacionalismus se stal revolučním. Jeho stoupenci si přáli svrhnout dosavadní existující systém a zavést nový revoluční systém, díky kterému se arabské státy stanou silnými a neporazitelnými. Stoupenci revolučního arabského nacionalismu také veřejně prohlašovali, že jejich cílem je zničit Izrael. Vyskytly se nové myšlenkové proudy – například násirismus a baasismus .

Během padesátých a šedesátých let se těšila panarabská myšlenka velké oblibě, zejména díky charismatickému vedení Gamála Násira. Násir hned začal v souladu s panarabskou myšlenkou konat, v letech 1958 až 1961 byla vytvořena Sjednocená arabská republika, což byla unie mezi Egyptem a Sýrií. Sjednocená arabská republika byla prvním uskutečněným panarabským projektem. Ještě před jejím vznikem byly patrné rozdíly mezi oběma zeměmi, a navíc šlo o unii silnějšího státu (Egypt) se slabším (Sýrie). Sýrii začalo vadit, že nemá takové mocenské politické pravomoci jako Egypt. Poté, co byl z Damašku vyhnán

egyptský zástupce se Sjednocená arabská republika rozpadla. Ještě během jejího fungování se k Sjednocené arabské republice přidal Jemen, ovšem byla to jen jakási formalita, Jemen se k Sjednocené arabské republice přidal kvůli svým obavám o bezpečnost a nadále se choval jako suverénní stát. Jako reakce na vytvoření Sjednocené arabské republiky vznikla v roce 1958 Arabská federace, což byla unie mezi Irákem a Jordánskem, ale ta se rozpadla ještě téhož roku.

I po rozpadu Sjednocené arabské republiky se arabské státy snažily vytvořit další panarabské projekty. Nejvíce aktivní byly Egypt, Sýrie a Irák, jejich představitelé začali jednat o vytvoření tripartitní unie. Tato unie v praxi téměř okamžitě selhala poté, co se objevily spory mezi Egyptem a Sýrií. Díky nepřátelskému postoji k Násirovi baasistické režimy v Iráku a Sýrii podepsaly dohodu, která je zavazovala k ekonomické a vojenské spolupráci. Jordánský král se spolupráce mezi Sýrií a Jordánskem obával, a tak uzavřel spojení s Egyptem. Nicméně mezi Irákem a Sýrií se objevily neshody, a tak se unie mezi Sýrií a Irákem rozpadla. Irácká zahraniční politika byla umírněná a syrská radikální. Ihned po rozpadu unie se Násir snažil izolovat Sýrii, a tak Egypt s Irákem vytvořily v letech 1964-1967 jednotné politické vedení, které mělo být založeno na mezivládní spolupráci, ale v praxi byla spolupráce téměř nulová. Ve stejných letech Egypt vytvořil unii s Jemenem, kde bylo jeho cílem pomáhat jemenským revolucionářům v boji s příznivci monarchie a také se Saúdskou Arábií.

Roku 1967 vypukla šestidenní válka, která byla příčinou vypuknutí krize panarabské myšlenky. Izrael dokázal porazit arabské státy během šesti dní, což arabské státy rozhodně nečekaly. Arabské státy přišly o svá území, čímž se pro ně stala prohra v šestidenní válce ještě větší potupou. Po této prohře vypukla krize panarabské ideologie. Násir se dokonce chtěl vzdát své funkce prezidenta, ale lidé si nic takového nepřáli. Objevily se dva myšlenkové proudy, jeden hlásil loajalitu k islámu a druhý upřednostňoval národní zájmy před těmi panarabskými a tyto proudy začaly získávat stále na větší oblibě během sedmdesátých a osmdesátých let 20. století a začaly představovat hrozbu pro panarabskou myšlenku.

Nicméně panarabská myšlenka si během sedmdesátých let 20. století stále zachovávala svou přízeň mezi intelektuály nebo představiteli států. Jedním z nich byl libyjský vůdce Muammar Kaddáfí. Spolu s Násirem plánovali vytvoření unie mezi Libyí, Egyptem a Súdánem. Objevily se ale neshody se Súdánem. Sýrie se také chtěla připojit k unii. Vznikla vytvořena Federace arabských republik (federace mezi Egyptem, Libyí a Sýrií), která trvala jen pět let. Tato federace byla spíše formální, Egypt a Sýrie měly neshody s Libyí. Kaddáfí se pokoušel vytvořit unii i s dalšími státy severní Afriky (například Alžírsko nebo Maroko), popřípadě plánoval s Tuniskem vytvoření Arabské islámské republiky. Tento projekt nebyl nikdy realizován.

Roku 1973 vypukla jomkipurská válka, kdy Egypt a Sýrie nečekaně napadly Izrael za cílem získat zpět svá území, která ztratily během šestidenní války, ale jejich území se jim nepovedlo získat zpět. Nicméně o šest let později egyptský prezident Sádát, pro kterého byly prioritou národní zájmy před těmi panarabskými zahájil mírová jednání z Izraelem, uznal jeho existenci, obě země navázaly diplomatické styky a Egyptu se podařilo zpět získat Sinajský poloostrov. Po několika neúspěšných pokusech získat zpět své území vojenskou silou se o to pokusil Sádát diplomatickou cestou a byl úspěšný. Ostatní arabské státy jeho krok neschvalovaly, ale některé později změnilý názor a také začaly upřednostňovat své vlastní zájmy (například Jordánsko později také uznalo existenci Izraele). Je tedy zřejmé, že během sedmdesátých let 20. století získával na oblibě státocentrický nacionalismus. Kromě toho, že se pro některé arabské státy staly prioritou jejich národní zájmy, začal vzrůstat vliv islamismu a islám začal u běžných obyvatel pomalu nahrazovat arabský nacionalismus.

Ani osmdesátá léta 20. století nebyla pro panarabskou myšlenku úspěšná. Arabské státy stále upřednostňovaly své vlastní zájmy a obliba islamismu vzrostla mezi běžnými obyvateli tak, že panarabismus byl nahrazen panislamismem. V devadesátých letech 20. století přišel konec panarabismu, Saddám Husajn roku 1990 Husajn anektoval Kuvajt. To, že jeden arabský stát napadl jiný, je považováno za symbolický konec panarabismu (Zakaria 2004:

166). Po osvobození Kuvajtu arabské státy již neměly zájem o panarabskou integraci.

Nyní shrnu důvody, proč byla panarabská myšlenka neúspěšná. Arabský nacionalismus proměnou. Je potřeba si uvědomit, že Arabové nebyli zcela homogenní skupinou, ale objevovaly se mezi nimi různé odlišnosti, kromě jazykových či kulturních rozdílů mezi Araby také existovala ekonomická a politická heterogenita. Nikdy nebyl naplněn cíl panarabské myšlenky – vytvořit jednotný arabský stát, který byl sjednocoval všechny arabské státy. Arabské státy se ale pokoušely mezi sebou vytvářet unie. Tvůrcem mnoha z těchto projektů byl Gamál Násir, nejcharismatictější představitel panarabismu. Problémem bylo, že spolupráce mezi arabskými státy vždy selhala. Všechny tyto projekty byly neúspěšné, protože se kvůli neshodám (například o politické vedení projektu či míru vzájemné integrace) vůbec neuskutečnily a zůstaly jen ve fázi plánování, nebo se na krátkou dobu realizovaly, ale kvůli vzájemným sporům došlo k ukončení spolupráce nebo byly spíše formalitou a spolupráce mezi státy byla minimální. Dá se říct, že fungujícím panarabským státem byla Sjednocená arabská republika, ale ta také trvala jen pár let a mezi státy se objevovaly konflikty. Jedinými panarabskými integracemi, které vydržely dodnes se staly Sjednocené arabské emiráty a Jemenská republika. Po smrti Násira, se kterým byla panarabská myšlenka výrazně spojena, nebyl nikdo jiný schopen se úplně vyrovnat jeho charismatické propagaci panarabské myšlenky. Panarabskou myšlenku začal ohrožovat rostoucí vliv státocentrického nacionalismu a islamismu, ke kterému se začala společnost přiklánět, a který nakonec panarabskou myšlenku nahradil. A v devadesátých letech Saddám Husajn se svým agresivním činem symbolicky ukončil panarabskou myšlenku (Zakaria 2004: 166).

SEZNAM VYUŽITÝCH ZDROJŮ:

Ajami, Fouad (1978). The End of Pan-Arabism. *Foreign Affairs* 57 (2), s. 355–373.

Al Jazeera (2008). *The two 'isms' of the Middle East* (<http://www.aljazeera.com/focus/arabunity/2008/02/200852518534468346.html>, 5. 2. 2017).

Al Jazeera (2013). *Remembering the war in October* (<http://www.aljazeera.com/programmes/specialseries/2013/10/remembering-war-october-2013107122612930786.html>, 23. 3. 2017).

Alam, Mahboob (1995). *Iraqi Foreign Policy Since Revolution* (New Delhi: Mittal Publications).

Baram, Amatzia (2005). Who Are the Insurgents?: Sunni Arab Rebels in Iraq. *USIP*. [den neuveden] 4. 2005 (<https://books.google.cz/books?id=nwqNFmOpNHYC&pg=PA10&dq=1980s+pan+arabism&hl=cs&sa=X&ved=0ahUKEwjNiv2WybDTAhWMIIsAKHUzgBOoQ6AEIQjAE#v=onepage&q=1980s%20pan%20arabism&f=false>, 29. 3. 2017).

BBC [nedatováno]. *1967 Middle East War* (http://news.bbc.co.uk/2/shared/spl/hi/guides/457000/457035/html/nn6page_1.stm, 23. 3. 2017).

Ben-Zvi, Varda (1978). The Federation of Arab Republics. In: Rabinovich, Itamar – Shaked, Haim (eds.), *From June to October: The Middle East Between 1967 and 1973* (New Brunswick, New Jersey: Transaction, Inc.).

Berman, Paul (2012). Baathism: An Obituary. *New Republic*. 14. 9. 2012 (<https://newrepublic.com/article/107238/baathism-obituary>, 8. 2. 2017).

Bidwell, Robin (2010). *Dictionary Of Modern Arab History* (Abingdon, New York: Routledge).

CIA (2012). *The World Factbook Africa: Egypt* (<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/eg.html>, 24. 3. 2017).

CIA [nedatováno]. *The World Factbook Middle East: Syria* (<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/sy.html>, 24. 3. 2017).

CNN (2016). *Gulf War Fast Facts* (<http://edition.cnn.com/2013/09/15/world/meast/gulf-war-fast-facts/>, 16. 3. 2017).

Colburn, Marta (2002). *The Republic of Yemen: Development Challenges in the 21st Century* (London: CIIR).

Cuhaj, George S. (2011). *Standard Catalog of World Paper Money: Modern Issues 1961 – Present* (Iola: Krause publication, a division of F+W media, Inc.).

Dann, Uriel (1989). *King Hussein and the Challenge of Arab Radicalism: Jordan, 1955-1967* (New York: Oxford University Press).

Dawn, C. Ernest (1996). The Other Arab Responses. In: Parker, Richard B. (ed.), *The Six-day War: A Retrospective* (Gainesville: University Press of Florida), s. 153 – 188.

Dekmejian, R. Hrair (1971). *Egypt Under Nasir: A Study in Political Dynamics* (Albany: State University of New York Press).

Dekmejian, R. Hrair (2007). *Spectrum of Terror* (Washington, DC: CQ Press).

Elpeleg, Zvi (1993). *The Grand Mufti: Haj Amin al-Hussaini, Founder of the Palestinian National Movement* (Abingdon, New York: Routledge).

Fattah, Hala – Caso, Frank (2009). *A Brief History of Iraq* (New York: Facts On File , Inc.).

Hardy, Roger (2005). The Iran-Iraq war: 25 years on. *BBC*. 22. 9. 2005 (http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/4260420.stm, 23. 2. 2017).

Hinnenbusch, Raymond (2002). The Middle East Regional System. In: Hinnenbusch, Raymond – Ehteshami, Anoushiravan (eds.), *The Foreign Policies of Middle East States* (Boulder, London: Lynne Rienner Publishers, Inc.), s. 29–54.

Humphreys, Stephen (2004). The Strange Career of Pan-Arabism. In: Hourami, A. – Khouri, P. – Wilson, M. C. (eds.), *The Modern Middle East: Revised Edition* (New York: I. B. Tauris), s. 577–593.

Chandra, Satish – Chandra Mala (2006). *International Conflicts and Peace Making Process: Role of the United Nations* (New Delhi: Mittal Publications).

Chicago Tribune (1972). *Iraq Asks Union with Egypt, Syria* (<http://archives.chicagotribune.com/1972/03/16/page/2/article/iraq-asks-union-with-egypt-syria>, 15. 3. 2017), s. 2.

International relations [nedatováno]. *United Arab Republic* (<http://internationalrelations.org/united-arab-republic/>, 28. 2. 2017).

Jankowski, James (2002). *Nasser's Egypt, Arab Nationalism, and the United Arab Republic* (Boulder: Lynne Rienner Publishers, Inc.).

Jones, Stewart (2009). *British Policy in the Middle East 1966-74* (Raleigh: Lulu Press).

Jones, Toby (2012). Saudi Arabia. In: Moghadam, Assaf (ed.), *Militancy and Political Violence in Shiism: Trends and Patterns* (Abingdon, New York: Routledge), s. 135–163.

Kanaan, Taher – Massad, Joseph (2011). Jordan: propellers of autocracy. The Arab–Israeli conflict and foreign power interventions. In: Elbadawi, Ibrahim – Makdisi, Samir (eds.), *Democracy in the Arab World: Explaining the Deficit* (Abingdon, New York: Routledge), s. 86–115.

Kramer, Martin (1993). Arab Nationalism: Mistaken Identity. *Sandbox* (<http://martinkramer.org/sandbox/reader/archives/arab-nationalism-mistaken-identity/>, 26. 1. 2017).

Labévière, Richard (2000). *Dollars for Terror: The United States and Islam* (New York: Algora Publishing).

Lewis, Bernard (1975). The Palestinians and the PLO. *Commentary*. 1. 2. 1975 (<https://www.commentarymagazine.com/articles/the-palestinians-and-the-plo/>, 25. 3. 2017).

Lewis, Bernard (1996). *Dějiny Blízkého východu* (Praha: Lidové noviny).

Lynch, Marc (2012). *The Arab Uprising: The Unfinished Revolutions of the New Middle East* (New York: Public Affairs).

Masters, Jonathan – Sergie, Mohammed Aly (2014). The Arab League. *Council on Foreign Relations*. 21. 10. 2014 (<http://www.cfr.org/middle-east-and-north-africa/arab-league/p25967>, 1. 3. 2017).

Mays, Terry M. (2015). *Historical Dictionary of International Organizations in Africa and the Middle East* (Lanham: Rowman & Littlefield).

Mufti, Malik (1996). *Sovereign Creations: Pan-Arabism and Political Order in Syria and Iraq* (Ithaca: Cornell University Press).

Nashashibi, Shafir (2014). Why peace with Israel was good for Jordan. *Al Jazeera*. 26. 10. 2014 (<http://www.aljazeera.com/indepth/opinion/2014/10/why-peace-with-israel-was-good--201410265360338272.html>, 25. 3. 2017).

PBworks [nedatováno]. UAR MAP (<http://islaammiddleeast.pbworks.com/f/1267339143/UAR%20MAP.jpg>, 30. 3. 2017).

Podeh, Elie (1999). *The Decline of Arab Unity: The Rise and Fall of the United Arab Republic* (Brighton: Sussex Academic Press).

Porath, Yehoshua (2013). *In Search of Arab Unity 1930-1945* (New York: Routledge).

Rejwan, Nissim (1998). *Israel's Place in the Middle East: A Pluralist Perspective* (Gainesville: University Press of Florida).

Rutherford, Bruce K. (2008). *Egypt After Mubarak: Liberalism, Islam, and Democracy in the Arab World* (Princeton, Woodstock: Princeton University Press).

Seddon, David – Seddon-Daines, Daniel (2006). *A Political and Economic Dictionary of Africa* (Taylor & Francis e-Library).

Shlaim, Avi (2003). Review: Arab Nationalism in the 20th Century: From Triumph to Despair by Aheed Dawisha. *The Guardian*. 29. 3. 2003 (<https://www.theguardian.com/books/2003/mar/29/featuresreviews.guardianreview,5.2.2017>).

U.S. Department of State Archive [nedatováno]. *The Baghdad Pact (1955) and the Central Treaty Organization (CENTO)* (<https://2001-2009.state.gov/r/pa/ho/time/lw/98683.htm>, 20. 3. 2017).

Valbjørn, Morten – Bank, André (2012): The New Arab Cold War: rediscovering the Arab dimension of Middle East regional politics. *Review of International Studies* 38 (1), s. 3–24.

Vatikiotis, P. J. (2017). *Conflict in the Middle East* (Abingdon, New York: Routledge).

Walt, Stephen M. (1987). *The Origins of Alliance* (Ithaca, London: Cornell University Press).

Weston, Mark (2008). *Prophets and Princes: Saudi Arabia from Muhammad to the Present* (Hoboken: John Wiley & Sons, Inc.).

Wikimedia Commons [nedatováno]. *Arab Federation of Iraq and Jordan map* (https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/6/6c/Arab_Federation_of_Iraq_and_Jordan_map.PNG, 30. 3. 2017).

Wikimedia Commons [nedatováno]. *Federation of Arab Republics* (https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/4/44/Federation_of_Arab_Republics.GIF, 30. 3. 2017).

Zakaria, Fareed (2004). *Budoucnost svobody: Neliberální demokracie v USA i ve světě* (Praha: Academia).

Zoli, Corri (2008). The Strategic Roots of Arab Federalism and Its Failure: Transnational Sovereign Power Issues, Military Rule, and Arab Identity. In: Kavalski, Emilian – Zolkos, Magdalena (eds.), *Defunct Federalisms: Critical Perspectives on Federal Failure* (Aldershot, Burlington: Ashgate Publishing Company), s. 103–114.

RESUMÉ

The aim of my bachelor thesis is to study the creation and the development of pan-Arabism and consequently to analyze end of pan-Arabism.

In the theoretical part of my thesis (the first chapter) I am focusing on different authors and their attitudes towards pan-Arabism and Arab nationalism.

Empirical part is divided into five chapters. The second chapter deals with creation and development of Arab nationalism when Arab states were under rule of Ottoman empire and lately when they were under the rule of European states. At this time Arab nationalism was anti-imperialistic.

In the third chapter I am analyzing development of Arab nationalism after the Second World war when Arab states became independent. Arab nationalism has changed from anti-imperialistic to revolutionary and new ideologies had appeared (Nasserism and Baathism).

The fourth chapter is focused on pan-Arabism in 1950s and 1960s. There are mentioned projects of pan-Arabism and also the defeat of Arab states in The Six-Day War which caused the decline of pan-Arabism.

The fifth chapter is focused on pan-Arabism in 1970s. There are described Gaddafi's pan-Arabic projects and also the rise of state-centric nationalism and islamism. Those ideologies became a threat for pan-Arabism.

The sixth chapter is about the rise of islamism among people in 1980s and about the end of pan-Arabism in 1990s. There is mentioned Iraqi invasion of Kuwait and there is described the end of pan-Arabism.

In the conclusion I am analyzing the causes of failure of pan-Arabism.

PŘÍLOHY

Příloha č. 1: Sjednocená arabská republika

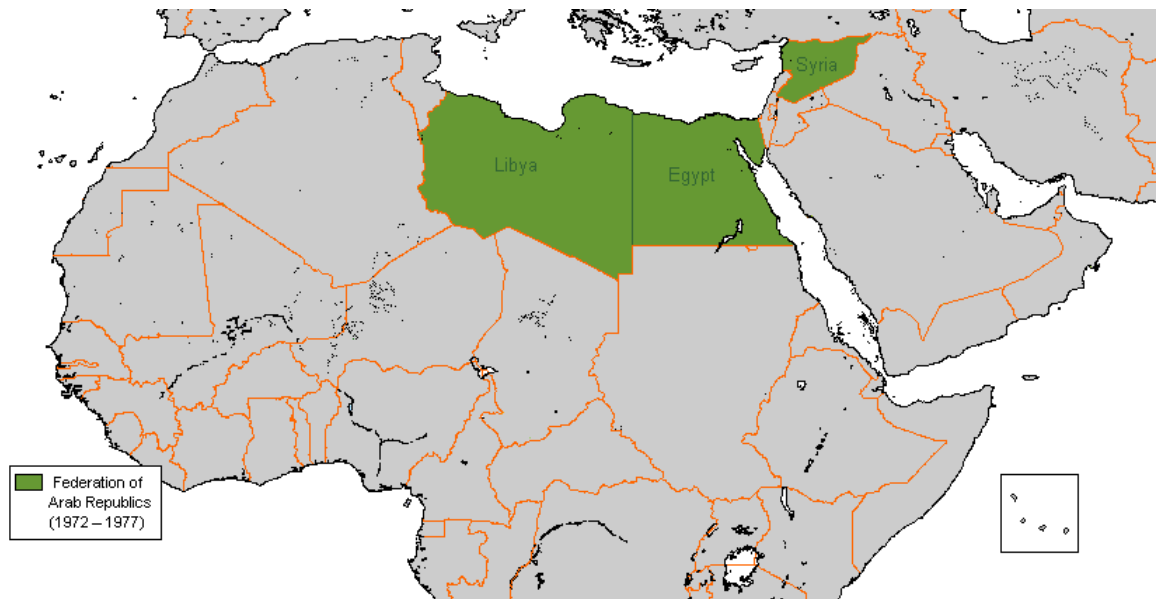
Zdroj: PBworks [nedatováno]. UAR MAP
(<http://islammiddleeast.pbworks.com/f/1267339143/UAR%20MAP.jpg>, 30. 3. 2017).

Příloha č. 2: Arabská federace

Zdroj: Wikimedia Commons [nedatováno]. *Arab Federation of Iraq and Jordan map*(https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/6/6c/Arab_Federation_of_Iraq_and_Jordan_map.PNG, 30. 3. 2017).g

Příloha č. 3 – Federace arabských států

Zdroj: Wikimedia Commons [nedatováno]. *Federation of Arab Republics* (https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/4/44/Federation_of_Arab_Republics.GIF, 30. 3. 2017).